

Mokymosi visą gyvenimą memorandumas

Turinys

1. Įvadas
 2. Mokymasis visą gyvenimą – laikas imtis veiksmų
 3. Piliečių Europa per mokymąsi visą gyvenimą
 - 3.1. Žinių visuomenės: kvietimas keistis
 - 3.2. Mokymosi visą gyvenimą kontinuumas
 - 3.3. Bendras darbas, įgyvendinant mokymąsi visą gyvenimą
 4. Poveikis mokymuisi visą gyvenimą: šešios svarbiausios tezės
 - 4.1. Pirmą tezę: nauji pagrindiniai įgūdžiai – visiems
 - 4.2. Antrą tezę: daugiau investicijų į žmogiškuosius resursus
 - 4.3. Trečią tezę: diegti naujoves į mokymą ir mokymąsi
 - 4.4. Ketvirtą tezę: vertinti mokymąsi
 - 4.5. Penktą tezę: peržiūrėti, pergalvoti orientavimą ir konsultacijas
 - 4.6. Šeštą tezę: priartinti mokymąsi prie namų
 5. Resursų mobilizavimas mokymuisi visą gyvenimą
- 1 priedas – Mokymosi visą gyvenimą gerosios patirties pavyzdžiai
2 priedas – Mokymosi visą gyvenimą rodikliai ir gairės

1. Įvadas

Europos Taryba 2000 m. kovo mėn. Lisabonoje buvo lemiamas momentas, numatant Europos Sąjungos politiką ir veiksmus. Jos išvados patvirtina, kad Europa neginčijamai įžengė į Žinių amžių ir kad tai turės įtakos kultūriniam, ekonominiam bei socialiniam gyvenimui. Mokymosi, gyvenimo ir darbo modeliai labai sparčiai keičiasi. Vadinasi, ne tik individai privalo prisitaikyti prie pokyčių, bet turi keistis ir veiklos būdai.

Lisabonoje Europos Taryba priėjo išvadą, kad sėkmingą perėjimą prie žiniomis pagrįsto ūkio ir visuomenės turi lydėti perėjimas prie mokymosi visą gyvenimą. Todėl Europos švietimo ir mokymo sistemų laukia permainos. Jos taip pat privalo prisitaikyti. Europos Tarybos Feiroje išvados kviečia „šalis narės, Tarybą ir Komisiją imtis naujų strategijų ir praktinių priemonių savo kompetencijos srityse, kad būtų skatinamas visą gyvenimą mokymasis kiekvienam“. ¹ Šis Memorandumas prisiima Lisabonos ir Feiros Europos Tarybų įgaliojimą įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą. Jo tikslas – pradėti visos Europos diskusiją apie išsamią mokymosi visą gyvenimą strategiją individualiu ir instituciniu lygiu visose visuomeninio ir asmeninio gyvenimo srityse.

Komisija ir šalys narės, remdamosi Europos užimtumo strategija, apibūdino mokymąsi visą gyvenimą kaip tikslingą mokymosi veiklą, kurios nuolat imamasi, siekiant didinti žinias, įgūdžius ir kompetenciją. ² Tai darbinis apibūdinimas, duodantis pradžią diskusijai ir veiksams.

Mokymasis visą gyvenimą jau nėra tik vienas iš švietimo ir mokymo aspektų; jis turi tapti svarbiausiu principu, dalyvaujant pilname mokymosi kontekstų kontinuume. Per ateinančią dešimtmetį ši vizija privalo būti įgyvendinta. Visiems Europos gyventojams be išimties turi būti suteiktos lygios galimybės prisitaikyti prie besikeičiančių socialinių ir ekonominių sąlygų ir aktyviai dalyvauti kuriant Europos ateitį.

Šio esminio pasikeitimo reikšmė ateičiai ir praktikai pateisina pateiktą diskusiją. Jai vadovauti turėtų šalys narės, atsakingos už savo švietimo ir mokymo sistemas. Diskusija privalo vykti ne tik Europos lygiu, bet ir kiekvienoje šalyje narėje. Mokymasis visą gyvenimą liečia kiekvieno ateitį, tik kiekvienu individualiu atveju kitaip. Diskusija turėtų vykti kuo arčiau piliečių. Komisija ruošiasi 2001 m. rudenį parengti jos ataskaitą. Šį straipsnį reikia vertinti, atsižvelgiant į atviro koordinacijos metodo reikalavimus, priimtus Lisabonoje. ³ Šis Memorandumas prasideda teiginiu apie mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimą. Antrame skyriuje teigiama, kad mokymuisi visą gyvenimą vienodai svarbus ir aktyvaus pilietiškumo, ir užimtumo skatinimas. Šalys narės pritaria šio mokymosi prioritetui, bet per lėtai imasi bendrų veiksmų. Trečiame skyriuje teigiama, kad sparčios ekonominės ir socialinės Europos permainos reikalauja iš esmės naujo požiūrio į švietimą ir mokymą. Mokymasis visą gyvenimą yra tarsi skėtis, po kuriuo turėtų vienytis įvairios mokymo ir mokymosi rūšys. Norint įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą, reikia, kad visi dirbtų drauge ir veiksmingai – tiek kaip individai, tiek kaip organizacijos.

Ketvirtame skyriuje pateikiamos šešios svarbiausios tezės, numatančios atviros diskusijos apie šio mokymosi įgyvendinimą struktūrą. Šios tezės grindžiamos europiniu lygiu per bendruomenės programas

surinkta patirtimi (1996). Kiekviena tezė apima keletą klausimų. Jų atsakymai turėtų padėti išsiaiškinti veikimo prioritetus. Svarbiausios tezės sako, kad įvairiapusių ir nuosekliu mokymusi visą gyvenimą reikėtų siekti:

- Garantuoti universalią ir nenutrūkstamą mokymosi galimybę, siekiant įgyti naujų įgūdžių ir atnaujinti senuosius, kurių reikės žinių visuomenėje.
- Padidinti investicijas į žmogiškuosius resursus, kad prioritetą įgytų brangiausias Europos turtas – jos žmonės.
- Kurti veiksmingus mokymo ir mokymosi metodus bei sąlygas mokymosi visą gyvenimą kontinuumui.
- Patobulinti būdus, kuriais suprantamas ir vertinamas dalyvavimas mokymesi ir rezultatai, ypač neformaliojo ir informального mokymosi.
- Užtikrinti, kad kiekvienam būtų lengvai prieinama kokybiška informacija ir patarimai apie mokymosi galimybes visoje Europoje per visą gyvenimą.
- Sudaryti mokymosi visą gyvenimą sąlygas kuo arčiau besimokančiųjų – jų bendruomenėse ir, kai tik įmanoma, suteikti informacinėmis kompiuterinėmis technologijomis aprūpintas patalpas.

Partnerystės sistema turėtų padėti mobilizuoti resursus, kad mokymasis visą gyvenimą vyktų visais lygiais. Šis Memorandumas baigiasi 5 skyriumi, kuriame pateikiama pavyzdžių, kaip europinio lygio veiksmai gali padėti šalims narėms progresuoti. Geriausias būdas, siekiant mokymosi visą gyvenimą, yra bendras darbas. Taip bus:

- kuriama visus narius įtraukianti visuomenė, suteikianti lygias aukštos kokybės mokymosi galimybes visą gyvenimą visiems žmonėms. Švietimas ir mokymas grindžiami pirmiausia ir daugiausia individų poreikiais bei reikalavimais;
- keičiami ir pritaikomi švietimo ir mokymo būdai; organizuojamas apmokamas darbas, kad žmonės galėtų mokytis visą gyvenimą ir planuoti, kaip suderins mokymąsi, darbą ir šeimos gyvenimą;
- siekiama aukštesnio švietimo ir kvalifikacijos lygio visose srityse, kad būtų garantuotas aukštos kokybės mokymas ir mokymasis, kad žmonių žinios bei įgūdžiai atitiktų besikeičiančius darbo vietas, darbdavio reikalavimus ir darbo metodus;
- žmonės visapusiškai skatinami ir ruošiami aktyviau dalyvauti visose šiuolaikinio bendruomenės gyvenimo srityse, ypač socialinio ir politinio, apimant ir europinį lygį.

Kelias į sėkmę – siekti bendros atsakomybės už nuolatinį pagrindinių veikėjų mokymąsi: šalių narių, Europos institucijų, visuomeninių partnerių bei daugybės įmonių; religinių ir vietos autoritetų, dirbančių įvairiose švietimo ir mokymo įstaigose; pilietinės atsakomybės organizacijų, asociacijų ir grupių. Galiausiai – individualių piliečių. Mes siekiame bendro tikslo – sukurti tokią Europą, kurioje kiekvienas galėtų pilnai vystyti savo gebėjimus ir jausti, kad gali prisidėti prie savo bendruomenės.

2. Mokymasis visą gyvenimą – laikas imtis veiksmų

Kodėl ši polemika tokia svarbi? Kodėl Europos Sąjungai taip būtina įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą? Egzistuoja dvi svarbios priežastys:

- Europa eina link žiniomis grindžiamos visuomenės ir ūkio. Labiau nei bet kada naujausios informacijos ir žinių prieinamumas, motyvacija ir įgūdžiai protingai naudotis šiais resursais savo ir visos visuomenės vardu tampa veiksniais, didinančiais Europos kompetenciją, žmonių darbingumą ir pritaikomumą;
- Šiandieniniai europiečiai gyvena sudėtingame socialiniame ir politiniame pasaulyje. Labiau nei bet kada jie nori planuoti savo gyvenimą. Iš jų tikimasi aktyvios visuomeninės veiklos. Jie privalo mokytis gyventi kultūrinės, etninės ir kalbinės įvairovės sąlygomis. Švietimas plačiąja prasme yra svarbiausias dalykas, mokantis ir suprantant, kaip priimti šiuos iššūkius.

Šie du šiuolaikinių socialinių ir ekonominių pokyčių bruožai tarpusavy susiję. Jie nurodo du vienodai reikšmingus mokymosi visą gyvenimą tikslus: skatinti aktyvų pilietiškumą ir didinti galimybę įsidarbinti. Aktyvus pilietiškumas atskleidžia, ar ir kaip žmonės dalyvauja visose visuomeninio ir ekonominio gyvenimo srityse, kaip jie išnaudoja pasitaikančias progas ir išvengia pavojų, kiek jaučiasi visuomenės nariai. Dažniausiai daugeliui žmonių apmokamas darbas garantuoja jų nepriklausomybę, savigarbą ir gerovę. Tai svarbiausias žmonių gyvenimo kokybės veiksnys. Galimybė dirbti – gebėjimas išsaugoti darbo vietą – yra ne tik pagrindinis aktyvaus pilietiškumo rodiklis, bet ir lemiamą sąlyga, siekiant visiško užimtumo, stiprinant Europos konkurencingumą ir gerovę „naujoje ekonomikoje“. Ir galimybė dirbti, ir aktyvus pilietiškumas priklauso nuo žmogaus turimų atitinkamų naujausių žinių ir įgūdžių, reikalingų dalyvaujant ekonominiame bei visuomeniniame gyvenime.

Reikalingos permainos gali įvykti tik prisidedant šalims narėms ir, kur reikia, paremiant bei prisidedant bendruomenėms. Būtent šalys narės pirmiausia atsakingos už savo švietimo ir mokymo sistemą –

kiekviena pagal savo įstaigų sąlygas. Praktiškai šių sistemų pasiekimai priklauso nuo indėlio ir įsipareigojimų įvairiausių veikėjų iš visų socialinio bei ekonominio gyvenimo sričių, įskaitant visuomeninius partnerius. Taip pat nė kiek ne mažiau jie priklauso nuo kiekvieno individo, kuris pats atsakingas už savo mokymąsi, pastangų.

Mokymosi visą gyvenimą reikšmė Europos ateičiai dabar patvirtinta aukščiausiu lygiu. Šalių narių vadovai sutinka, kad per ateinantį dešimtmetį Europos Sąjunga turi rodyti pasauliui pavyzdį. Europa gali – ir privalo – pademonstruoti, kad įmanoma ir pasiekti dinamišką ekonominę augimą, ir sustiprinti visuomeninius ryšius. Pabrėžiant, kad žmonės yra didžiausias Europos turtas ir jie turi būti esminis Sąjungos politikos veiksnys, daroma tokia išvada: švietimo ir mokymo sistemos privalo prisitaikyti prie naujų XXI amžiaus realijų. Mokymasis visą gyvenimą yra pagrindinis dalykas, siekiant pilietiškumo, stiprinant visuomeninius ryšius ir didinant užimtumą.⁴

Šios tezės yra natūralios šio dešimtmečio išdavos, kai mokymasis visą gyvenimą įrašomas vienu pirmu punktu valstybinės ir tarptautinės politikos programose. Per paskutinį XXa. dešimtmetį⁵ Europos ekonomika turėjo prisitaikyti prie smarkiai besikeičiančių gamybos, prekybos ir investicijų modelių. Sutriko darbo rinkos pusiausvyras, prasidėjo aukšto lygio nedarbas. Žmonėms vis labiau trūko atitinkamų įgūdžių. Siekiant išspręsti šias problemas, reikėjo daugiau dėmesio skirti švietimo ir mokymo sąlygoms. 1996-ji – Europos mokymosi visą gyvenimą metai (European Year of Lifelong Learning, EYLL) – parodė, kaip rūpinamasi visų lygių mokymusi visą gyvenimą. Tai padarė įtaką šalių narių politiniam mąstymui.⁶

Dešimto dešimtmečio viduryje nutarta, kad nuolatinis švietimas ir mokymas padeda išsaugoti ekonominę konkurencingumą ir galimybę dirbti. Tai taip pat geriausias būdas visuomeniniam atsiskyrimui įveikti. Vadinas, mokant ir mokantis didžiausią dėmesį reikia skirti individams bei jų poreikiams.⁷ Šia prasme mokymasis visą gyvenimą tapo bendru pagrindiniu principu, rengiant Sąjungos naujosios kartos švietimo, mokymo ir jaunimo programas.⁸ Nuo 1998 m. Užimtumo rekomendacijose (Employment Guidelines) pabrėžiama mokymosi visą gyvenimą reikšmė užimtumui, bet jų įgyvendinimas atskleidė labai menką progresą, kuriant išsamią mokymosi visą gyvenimą strategiją.⁹ Europos Parlamentas pritaria minčiai, kad mokymasis visą gyvenimą yra esminis dalykas, užtikrinantis socialinę integraciją ir siekiant lygių galimybių¹⁰. Tarptautinėje arenoje paskutiniai aukščiausio lygio G8 susitikimai pirmą kartą pabrėžė mokymosi visą gyvenimą reikšmę kiekvienam, gyvenančiam naujomis žinių amžiaus ekonomikos sąlygomis.

Sąjungos valstybės vieningai sutarė dėl bendro domėjimosi mokymusi visą gyvenimą, bet kol kas nebuvo imtasi veiksmų. Dabar tam atėjo laikas.¹¹

3. Piliiečių Europa per mokymąsi visą gyvenimą

3.1. Žinių visuomenės: kvietimas keistis

Šiandieninė Europa patiria pokyčių, kuriuos galima palyginti su Pramonės revoliucija. Skaitmeninė technologija keičia kiekvieną žmonių gyvenimo aspektą, biotechnologijos gali vieną dieną pakeisti patį gyvenimą. Pasaulinio masto prekyba, kelionės ir komunikacijos plečia kultūrinius žmonių horizontus, keičia ekonomikų konkurencijos būdus. Šiuolaikinis gyvenimas suteikia individui daugiau šansų ir alternatyvų, bet tuo pačiu daugiau rizikos ir netikrumo. Žmonės gali laisvai rinktis gyvenimo būdą, bet kartu ir atsakomybę už savo gyvenimą. Vis daugiau žmonių ilgiau mokosi, tačiau didėja spraga tarp tų, kurie yra pakankamai kvalifikuoti, kad išsilaikytų darbo rinkoje, ir tų, kurie smarkiai atsilieka. Europos gyventojai sparčiai sensta. Tai pakeis darbo jėgos sudėtį ir socialinių, sveikatos bei švietimo paslaugų struktūrą. Labai svarbu, kad Europos visuomenės panašėja į kultūrinę mozaiką. Tokia įvairovė sudaro sąlygas kūrybiškumui ir naujovėms visose gyvenimo srityse.

Šis memorandumas negali pateikti gilesnės trumpai apibendrintų pokyčių analizės. Visi jie yra neatskiriama perėjimo į žinių visuomenę dalis, kurios ekonominis pagrindas – nematerialių prekių ir paslaugų kūrimas bei mainai. Šitokiame socialiniame pasaulyje aukščiausios kokybės prekė yra naujausia informacija, žinios ir įgūdžiai.

Žmonės yra pagrindiniai veikėjai žinių visuomenėje. Vertingiausia – žmogaus gebėjimas nuolat besikeičiančioje aplinkoje naudoti žinias veiksmingai ir protingai. Siekdami pilnai išvystyti šį gebėjimą, žmonės turi norėti ir galėti imti gyvenimą į savo rankas – trumpai tariant, tapti aktyviais piliečiais.¹² Nuolatinis švietimas ir mokymas yra geriausias būdas priimti permainingų iššūkius.

3.2. Mokymosi visą gyvenimą kontinuumas

Žinių, įgūdžių ir sąvokų, kurias įgyjame vaikystėje ir jaunystėje šeimoje, mokykloje, kolegijoje ar universitete, neužteks visam gyvenimui. Siekiant įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą, labai svarbu integruoti mokymąsi į suaugusiųjų gyvenimą. Tačiau tai tik viena reikalo pusė. Kalbant apie mokymąsi visą gyvenimą, visas mokymasis laikomas vientisu kontinuumu „nuo lopšio iki karsto“. Esminis pagrindas – aukštos kokybės pagrindinis išsilavinimas visiems. Pagrindinis išsilavinimas, po jo sekantis profesinis mokymas ir lavinimas turi suteikti jaunuoliams pagrindinius įgūdžius, kurių jiems prireiks žiniomis grindžiamoje ekonomikoje. Būtina, kad jie išmokyti mokytis ir teigiamai žiūrėtų į mokymąsi. Jei žmonės norės mokytis, jie susiplanuos nuoseklią mokymosi veiklą. Tačiau jie nenorės mokytis, jeigu ankstesnė mokymosi patirtis buvo nesėkminga ir asmeniškai neigiama. Jie nenorės tęsti mokslo, jei galimybės praktiškai neprieinamos laiko, spartumo, vietos ar pasiūlos prasme. Jie neturės mokymosi motyvų, jeigu jo turinys ir metodai neatitinka jų kultūrinių perspektyvų ir gyvenimiškos patirties. Jie nenorės gaišti laiko, dėti pastangų ir pinigų į tolesnį mokymąsi, jei anksčiau įgytos žinios, įgūdžiai ir patyrimas tinkamai nepripažįstamas dėl asmeninių priežasčių ar neįvertinamas darbe. Individuali mokymosi motyvacija ir įvairios mokymosi galimybės yra esminės sąlygos mokymuisi visą gyvenimą sėkmingai vykti. Būtina didinti mokymosi poreikį ir plėsti pasiūlą, ypač tiems, kurie iki šiol iš švietimo ir mokymo pelnę mažiausiai. Kiekvienam turi būti sudarytos sąlygos siekti mokslo pagal pasirinkimą, o ne prievarta parenkant dalykus. Vadinasi, švietimo ir mokymo sistemos turi prisitaikyti prie individualių poreikių ir reikalavimų, o ne atvirkščiai.

Štai trys pagrindinės tikslingos mokymosi veiklos kategorijos.

- Formalusis mokymasis vyksta švietimo ir mokymo įstaigose. Moksleiviai gauna pripažintus diplomus ir kvalifikacijas.
- Neformalus mokymasis vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymo sistemų. Moksleiviai paprastai negauna formalizuotų sertifikatų. Neformalusis mokymas gali būti teikiamas darbo vietose, juo gali užsiimti pilietinės visuomenės organizacijos ir grupės (pvz., jaunimo organizacijos, profsąjungos, politinės partijos), taip pat organizacijos bei tarnybos, įkurtos formalioms sistemoms papildyti (meno, muzikos, sporto užsiėmimai ar privačios pamokos, ruošiantis egzaminams).
- Informalusis mokymasis – tai natūralus kiekvieną dieną vykstantis mokymasis. Skirtingai nuo formaliojo ir neformaliojo informalusis mokymasis nebūtinai tyčinis, todėl jo gali nepripažinti net patys individai, papildantys savo žinias ir įgūdžius.

Iki šiol politiniame mąstyme dominavo formalusis mokymasis. Jis lėmė kelius, kuriais teikiamas švietimas ir mokymas, taip pat žmonių supratimą, ką reiškia mokymasis. Mokymosi visą gyvenimą kontinuumas padidina neformaliojo ir informinio mokymosi svarbą. Pagal apibrėžimą neformalusis mokymasis vyksta už mokyklos, koledžo, mokymo centro ir universiteto ribų. Jis retai laikomas „tikru“ mokymusi. Jo rezultatai neturi konkurencinės vertės darbo rinkoje. Neformalusis mokymasis paprastai nepakankamai vertinamas.

Informalusis mokymasis gali likti visai nepaminėtas, nors tai seniausia mokymosi forma ir pagrindinė vaikystėje. Tai, kad mikrokompiuterių technologijos atsirado pirma namuose, paskui mokyklose, pabrėžia informinio mokymosi reikšmę. Jis suteikia labai daug mokymosi galimybių ir gali būti svarbus mokymo ir mokymosi metodų naujovių šaltinis.

Terminu „nuolatinis“ mokymasis atkreipiamas dėmesys į laiką: į mokymąsi per visą gyvenimą, be perstojo arba periodiškai. Naujai sukurtas terminas visaapimantis (lifewide) mokymasis atskleidžia daugiau mokymosi sklaidą – mokymąsi per visą gyvenimą visose srityse.¹³ Visaapimantis reiškia, kad formalusis, neformalusis ir informalusis mokymasis papildo vienas kitą. Jis primena mums, kad naudingas ir smagus mokymasis gali vykti ir vyksta šeimoje, laisvalaikiu, bendruomenės gyvenime ir kasdieniniame darbe. Visaapimantis mokymasis padeda suprasti, kad patys mokymas ir mokymasis yra vaidmenys ir veikla, kuriuos įvairiu laiku ir įvairiose vietose galima keisti.

Vis dėlto mokymasis visą gyvenimą apibūdinamas įvairiai skirtingose valstybėse ir skirtingiems tikslams. Naujais dokumentais rodo¹⁴, kad apibrėžimai vis dar neformalūs ir pragmatiški, siejami daugiau su veiksmu nei su sąvokiniu aiškumu ir teisiniais terminais. Varomoji jėga, dešimto dešimtmečio pradžioje sugrąžinusi mokymąsi visą gyvenimą į politikos darbotvarkes, buvo siekimas didinti piliečių užimtumą ir pritaikomumą, susidūrus su aukšto lygio struktūriniu nedarbu. Sparčiai senstantys Europos gyventojai rodo, kad naujausių žinių ir įgūdžių poreikio negali patenkinti vien nauji darbo rinkos dalyviai, kaip buvo anksčiau. Bus per mažai jaunų žmonių, o technologijos keisis pernelyg sparčiai. Ypač greitai artėjame prie skaitmeninės ekonomikos.

Šiandien pastebimai linkstama prie daugiau integruotos politikos, vienijančios socialinius bei kultūrinius tikslus ir ekonominį mokymosi visą gyvenimą pagrindą.¹⁵ Randasi naujų idėjų apie piliečių teises ir

pareigas, apie visuomenės autoritetus. Vis daugiau žmonių nesivaržo reikalauti skirtingos individualybės ir skirtingo gyvenimo būdo. Šiuo metu labai reikia, kad priimami sprendimai būtų artimesni kasdieniam žmonių gyvenimui, kad juos vykdant dalyvautų kuo daugiau gyventojų. Dėl šių priežasčių vis daugiau dėmesio kreipiama į modernizuotą visų lygių Europos visuomenių valdymą.¹⁶ Tuo pačiu metu padidėjo spragos tarp vyraujančios visuomeninio gyvenimo krypties ir tų, kurie atsidūrę ant ilgalaikio socialinio išskyrimo ribos. Švietimas ir mokymas tapo svarbesni nei bet kada anksčiau. Nuo jų priklauso žmonių šansai įsitraukti į gyvenimą, jame dalyvauti ir kilti. Vis sudėtingesnis jaunų žmonių perėjimas nuo mokymosi prie darbo. Tai rodo, kas laukia įvairaus amžiaus žmonių ateityje. Užimtumas yra, be jokios abejonės, svarbiausias sėkmingo mokymosi rezultatas. Tačiau visuomeninis aktyvumas reiškia daug daugiau nei apmokamas darbas. Mokymasis atveria kelius į patenkinamą ir produktyvų gyvenimą šalia asmens darbinės veiklos.

3.3. Bendras darbas, įgyvendinant mokymąsi visą gyvenimą

Nors dauguma šalių narių dar nesukūrė išsamios ir nuoseklios strategijos, visos supranta, kad įvairi partnerystė yra esminė priemonė, įgyvendinant mokymąsi visą gyvenimą. Šios partnerystės apima ministerijų ir visuomeninių įstaigų bendradarbiavimą, kuriant koordinuotą politiką. Jos sistemingai integruoja socialinius partnerius į kūrimo ir įgyvendinimo procesą kartu su asmeninėmis iniciatyvomis. Partnerystės klesti, kai aktyviai įtraukiami vietos ir sričių organai, pilietinės visuomeninės organizacijos, teikiančios paslaugas, kurios yra artimesnės piliečiams ir geriau prisitaiko prie specifinių vietos bendruomenių poreikių¹⁷. Europos Bendrijos švietimas, mokymas ir jaunimo programos įrodė, kad privalu remti tarpvalstybinį bendradarbiavimą, partnerystę ir mainus, siekiant plėtoti gerą patirtį. Nuolatinio ir visaapimančio mokymosi kontinuumas taip pat reiškia, kad įvairūs švietimo bei mokymo sistemų lygiai ir sektoriai, įskaitant neformalųjį, turi veikti drauge. Veiksmingas bendras darbas nuties kelius tarp egzistuojančių sistemų įvairių dalių. Kuriant į žmogų orientuotą mokymosi visą gyvenimą tinklą, jį suteikiančios struktūros tampa vis vieningesnės. Dabartiniai šalių narių ginčai dėl universitetų ateities yra pavyzdys, kaip politinis mąstymas prieštarauja praktiniams dalykams. Universitetinės studijos netaps atviresnės visuomenei, jei nepasikeis pačios aukštosios mokyklos – ne tik iš vidaus, bet ir iš išorės, pasirinkdamos mokymosi sistemas¹⁸. Išskyla du dalykai: pirma, tenka pripažinti, kad formalusis, neformalusis ir informalusis mokymasis papildo vienas kitą; antra, turi būti sukurtas atviras visų trijų mokymosi sistemų tinklas.

4. Poveikis mokymuisi visą gyvenimą: šešios svarbiausios tezės

4.1. Pirma tezė: nauji pagrindiniai įgūdžiai – visiems

Tikslas: garantuoti visuotinį ir nuolatinį mokymosi prieinamumą, kad būtų įgyjami bei atnaujinami įgūdžiai, reikalingi dalyvaujant žinių visuomenės gyvenime

Tai XXI a. Europoje yra aktyvios pilietybės ir užimtumo pagrindas. Ekonominiai ir socialiniai pokyčiai modifikuoja ir modernina pagrindinius įgūdžius, kuriuos kiekvienas privalo turėti kaip minimumą, kad galėtų dalyvauti darbinėje veikloje, šeimos ir visų lygių visuomenės gyvenime – nuo vietos iki Europos. Nauji svarbiausi įgūdžiai, įrašyti Lisabonos Europos Tarybos išvadose (26 paragrafas), yra šie: informacinės technologijos (IT), užsienio kalbos, technologinė kultūra, verslininkystė ir socialiniai gebėjimai. Tai nėra išsamus sąrašas, bet jis apima svarbiausias sritis. Taip pat sąrašė neparašyta, kad tradiciniai mokėjimo skaityti ir skaičiuoti įgūdžiai daugiau nėra svarbūs. Būtina pažymėti, kad tai ne mokyklinių dalykų ar disciplinų sąrašas. Čia apibūdinamos tarpdalykinės žinių ir kompetencijų sritys. Pavyzdžiui, užsienio kalbų mokymasis apima techninius, kultūrinius ir estetinius bendravimo gebėjimus. Bendrieji, profesiniai ir visuomeniniai įgūdžiai vis dažniau sutampa turinio ir funkcijos prasme.

Pradėdamas diskusiją, šis Memorandumas apibrėžia naujus pagrindinius įgūdžius, reikalingus aktyviai dalyvaujant žinių visuomenės ir ekonomikos gyvenime – darbo rinkoje ir darbe, sparčiame, tikrame bendruomenės ir demokratijos gyvenime. Žmogus privalo suvokti savo tapatybę ir gyvenimo tikslą. Kai kurie šių įgūdžių – pavyzdžiui, skaitmeninis raštingumas, – yra tikrai nauji, tuo tarpu kiti – pavyzdžiui, užsienio kalbos, – tampa vis svarbesni didesniai skaičiui žmonių nei anksčiau. Visuomeniniai įgūdžiai – pasitikėjimas savimi, kryptingumas, nebijojimas rizikuoti – taip pat tampa vis svarbesni, nes iš žmonių tikimasi daug autonomiškesnio elgesio, negu praeity. Verslininkystės įgūdžiai leidžia tiek patobulinti individualų darbą, tiek pajvairinti kompanijos veiklą; jie taip pat padeda kurti naujas darbo vietas egzistuojančiose įmonėse, ypač mažose ir vidutinėse, ir įsidarbinti pačiam. Dabar svarbiausia, kad kiekvienas išmokytų mokyti, prisitaikyti prie pokyčių ir naudotis informacijos gausybe. Darbdaviai nuolat reikalauja sugebėjimo mokyti ir sparčiai įgyti naujų įgūdžių, prisitaikyti prie naujų reikalavimų ir aplinkybių.

Esminis dalykas kiekvienam – kad šie gebėjimai būtų tvirti, bet tai tik mokymosi visą gyvenimą kontinuumo pradžia. Šiandieninės darbo rinkos reikalauja nuolat besikeičiančių gebėjimų, kvalifikacijų ir patirties. Įgūdžių spragos ir neatitikimai, ypač informacijos ir komunikacijų technologijų srityje, yra plačiai pripažįstami. Būtent dėl jų tam tikruose regionuose, tam tikrose pramonės šakose ir tarp nepasiturinčiųjų nedarbo lygis nuolat laikosi aukštas. Tiems, kuriems dėl nesvarbu kokių priežasčių nepavyko įgyti pagrindinių įgūdžių, turi būti sudarytos galimybės juos įgyti, tačiau dažnai jiems tai nepavyksta. Šalių narių formaliojo švietimo ir mokymo sistemos – pradinio, tolesnio/ aukštesnio ir suaugusiųjų/ tęstinio – privalo garantuoti, kad kiekvienas individas įgis, atnaujins ir išlaikys tam tikrus pradinius įgūdžius. Šia prasme labai svarbus neformaliojo mokymosi vaidmuo. Visa tai reikalauja užtikrinti kuo didesniame skaičiu žmonių aukštos kokybės mokymąsi ir jo rezultatus. Taip pat reikia nuolat peržiūrėti pagrindinių įgūdžių lygius, kad skiepijami įgūdžiai atitiktų tai, ko reikalauja ekonomika ir visuomenė.

Diskusijų klausimai

- Mokyklų ir koledžų programos perpildytos reikalavimų įtraukti naują turinį ir naujus įgūdžius. Kaip sumažinti šį spaudimą? Kokiais principais turėtų vadovautis Žinių amžiaus mokymo programų sudarytojai ir kūrėjai?
- Ar gali būti numatyta individuali visų piliečių teisė įgyti ir atnaujinti įgūdžius mokymosi visą gyvenimą procese?
- eMokymosi iniciatyva numato tikslą – iki 2003 m. visi mokyklą baigiantys moksleiviai privalo išmanyti kompiuterius. Kokios numatomos prioritetinės veiklos sritys šiems piliečiams – jauniems ir seniems, atsidūrusiems už skaitmeninių technologijų teikiamų galimybių ribos?
- Kaip gali būti plėtojama bendra Europos sistema, apibūdinant naujus svarbiausius įgūdžius, reikalingus aktyviai dalyvaujant žinių visuomenėje ir ekonomikoje (Lisabonos išvadų 26 paragrafas)?
- Užimtumo rekomendacijose 2001 (3, 4 ir 6 rekomendacijos) šalys narės raginamos užtikrinti, kad jauni žmonės baigtų privalomąjį mokslą, ir palengvinti mokymosi prieinamumą suaugusiems, ypač pagyvenusiems darbininkams, kurie dirba laikinai arba nepilną darbo dieną, taip pat bedarbiams. Kokios priemonės būtų tinkamos ir veiksmingos, siekiant šių tikslų ir norint atnaujinti įgūdžius?
- Kokie būtų veiksmingi būdai, siekiant kontroliuoti ir tenkinti naujų įgūdžių poreikius, išvengti įgūdžių neatitikimo priimant į darbą, kai turime omenyje mokymąsi visą gyvenimą ir Užimtumo rekomendacijas 2001? Kaip gali būti toliau vystomos testavimo ir savęs vertinimo priemonės?

4.2. Antra svarbiausia tezė: daugiau investicijų į žmogiškuosius resursus

Tikslas: Pastebimai padidinti investicijas į žmogiškuosius resursus, teikiant prioritetą pagrindiniam Europos turtui – žmonėms

Lisabonos Europos Tarybos išvadose aiškiai nurodomi tikslai – didinti metines vienam gyventojui skiriamas investicijas į žmogiškuosius resursus. Užimtumo rekomendacijos (13, 14 ir 16) ragina šalis narys numatyti atitinkamus tikslus. Dabartinių investicijų per mažai, siekiant įgyti papildomų įgūdžių. Taip pat būtina pergalvoti, kas apskritai laikoma investicija. Skiriasi šalių narių mokesčių sistemos, apskaitos standartai, kompanijų ataskaitos, informacijos atskleidimo reikalavimai. Vien dėl šios priežasties neįmanomi jokie pavieniai sprendimai – pvz., kompanijos investiciją į žmogiškuosius resursus vertinti taip pat, kaip kapitalo investiciją. Tokių sprendimų ir nesiekama: įvairovė yra svarbiausias bendruomenės veiklos principas. Vienas žingsnis pirmyn – tai visuomeninių partnerių sukurta sutarčių sistema, skirta mokymuisi visą gyvenimą apskritai, tęstinio mokymosi (pagrįsto gerąja patirtimi) tikslai ir Europos apdovanojimas labiausiai progresuojančioms kompanijoms. Taip pat jaučiamas poreikis padaryti investavimą į žmogiškuosius resursus skaidresnį.

Individualiu lygiu, be jokios abejonės, turi būti labiau išvystytos skatinamosios priemonės. Individualaus mokymosi sąskaitos idėja yra pavyzdys, kaip žmonės skatinami prisidėti prie savo mokymosi specialiu santaupu ir indėlių pagalba, kurie pritraukia atitinkamų ir papildomų stipendijų bei pašalpų iš visuomeninių ir privačių fondų. Kitas pavyzdys yra schemas, kai kompanijos duoda darbuotojams laiko ar pinigų, kad jie galėtų mokytis pasirinkto dalyko arba susijusio su jų profesija. Kai kuriose šalyse narėse buvo svarstomos dirbančiųjų subsidijuoto mokymosi galimybės. Bedarbiai taip pat turi teisę į mokslą. Yra kompanijų, kurios suteikia darbuotojams galimybę mokytis motinystės atostogų metu. Jos gali lankyti kursus įgūdžiams atnaujinti atostogų metu arba prieš pat grįždamos į darbą. Ypatingą dėmesį per ateinančią dešimtmetį numatoma kreipti, kad darbo vietoje ir su profesija susijusių dalykų mokytųsi tie, kuriems per 35. Taip bus iš dalies todėl, kad pagal demografines tendencijas vyresni darbininkai įgis didesnę strateginę reikšmę. Tęstiniame švietime ir mokyme dalyvauja vis daugiau vyresnių darbininkų, ypač prasčiau kvalifikuotų, dirbančių žemesnėse grandyse.

Darbdaviai pastebėjo didėjančią nepilnos darbo dienos sutarčių poreikį – ne tik dėl šeimyninių priežasčių, bet ir dėl noro toliau mokytis. Daugeliu atvejų tai vis dar sunku įgyvendinti, nors savanoriško darbo nepilną darbo dieną lygiai šalyse narėse smarkiai skiriasi – yra išties daug galimybių keistis gerą patirtimi. Kalbant bendriau, socialiniai partneriai vaidina svarbų vaidmenį, derantis dėl bendro mokymosi finansavimo sutarčių darbininkams ir dėl lankstesnių darbo susitarimų. Pagal tokias sutartis ir susitarimus mokymasis tampa praktiškai įmanomas. Investicijos į žmogiškuosius resursus sudarys sąlygas žmonėms patiems tvarkyti savo darbo laiką ir naudotis platesnėmis mokymosi galimybėmis. Kūrybiškas ir naujoviškas požiūris į investicijas į žmogiškuosius resursus yra sudedamoji mokymosi organizacijų plėtojimo dalis. Nepaisant šalių narių individualių priemonių, pramonės šakų, profesinių sektorių ir individualių kompanijų, svarbu tai, kad didesnės investicijos į žmogiškuosius resursus reikalauja didesnės bendros atsakomybės ir aiškaus bendro mokymosi visą gyvenimą finansavimo.

Diskusijų klausimai

- Kaip pasiekti, kad investicija į mokymąsi būtų juntamesnė ir skaidresnė individui, darbuotojui ar įmonei, ypač skatinant finansines iniciatyvas ir šalinant stabdžius? Kokie veiksmingiausi būdai skatinti individus dalyvauti bendrame finansavime ir kontroliuoti pačių mokymąsi (pvz., per individualią mokymosi visą gyvenimą apskaitą ar kompetencijos draudimo sistemas)?
- Sutartinė tyrimais pagrįsta iniciatyva šalyse narėse ir Bendrijos lygiu galėtų padėti išsiaiškinti socialinę ir ekonominę investavimo į mokymąsi visą gyvenimą naudą, skatinant, kad aiškiau būtų nušviečiamos įdedamos pastangos ir gaunami rezultatai. Ar tam pakanka bendros valios? Kaip šią iniciatyvą geriausiai pradėti ir įgyvendinti?
- Kaip veiksmingai panaudoti struktūrinius fondus, ypač Europos visuomeninį fondą, kad investicijos būtų nukreipiamos į mokymosi visą gyvenimą infrastruktūrą, kuriant vietinius mokymosi centrus, įrengiant šiuolaikinę kompiuterinę technologiją? Kiek šie resursai ir priemonės gali garantuoti, kad visuomenės finansuoto švietimo ir mokymo kokybė neatsilieka nuo privačiai finansuotų?
- Kaip progresyvūs darbdaviai sudaro sąlygas (laiko ir lankstumo prasme) nuolat mokytis, įskaitant susitarimus, padedančius tėvams ir globėjams suderinti mokymąsi su jų šeimos ir darbo pareigomis? Kaip pasiekti, kad geroji patirtis būtų prieinama visos Europos įmonėms? Kaip vyriausybės ir visuomenės tarnybų darbdaviai gali tapti veiksmingais gerosios patirties modeliais?

4.3. Trečia tezė: diegti naujoves į mokymą ir mokymąsi

Tikslas: Vystyti veiksmingus mokymo ir mokymosi metodus, sudaryti sąlygas nuolatinio ir visaapimančio mokymosi kontinuumui

Pereinant į Žinių amžių, keičiasi požiūris į tai, kas yra mokymasis, kur, kaip ir kuriems tikslams jis vyksta. Mes vis labiau tikimės, kad mokymo ir mokymosi metodai bei sąlygos prisitaikys prie gana prieštarų interesų, poreikių ir reikalavimų. Kalbame ne vien apie individus, bet ir apie daugiakultūrės Europos visuomenės interesų grupes. Vadinasi, bus aiškiai linkstama į įvairių sektorių ir lygių mokymosi sistemas, orientuotas į vartotoją. Paversti individus aktyviais besimokančiais – vadinasi, gerinti jau esamas ir plėtoti naujas sąlygas pasinaudoti kompiuterinių ir komunikacinių technologijų teikiamomis galimybėmis ir plačiais mokymosi kontekstais.

Mokymosi kokybė ir rezultatai yra vertinimo pagrindas, įskaitant ir pačius besimokančiuosius. Tačiau be aktyvaus srities profesionalų dalyvavimo

sulauksime nedaug veiksmingų permąnų ir naujovių – tų profesionalų, kurie yra arčiausia piliečio kaip besimokančiojo ir geriausiai susipažinusio su mokymosi procesų ir poreikių įvairove. Didelį potencialią mokymo bei mokymosi metodų naujovėms teikia kompiuterinėmis ir komunikacinėmis technologijomis pagrįstas mokymasis, nors švietėjai praktikai tvirtina, kad, siekiant didžiausio veiksmingumo, tie metodai turi atitikti laiko sąlygas ir mokinių bei mokytojų ryšius. Taikant naujus metodus, privalu atsižvelgti į besikeičiančius repetitorijų ir mokytojų vaidmenis, kurie yra atskirti nuo savo savo mokinių atstumo ir laiko¹⁹. Be to, didžioji dalis to, ką mūsų švietimo ir mokymo sistemos pateikia, yra organizuota taip, lyg tradiciniai gyvenimo organizavimo ir planavimo būdai nesikeitė mažiausiai pusę amžiaus. Mokymo sistemos turi prisitaikyti prie to, kaip keičiasi žmonių gyvenimas ir gyvenimo mokymasis šiandien. Tai ypač svarbu siekiant lyčių lygybės ir atsižvelgiant į aktyvėjančią „trečiojo amžiaus“ piliečių grupę. Mes vis dar mažai žinome, kaip skatinti efektyvią savišvietą, ir mažai dalijamės patirtimi apie tai, nepamiršdami, kad mokymasis yra pirmiausia socialinis procesas. Kaip geriausiai mokytis vyresnio amžiaus žmonėms? Kaip pakeisti mokymosi aplinką neįgalųjų mokymuisi? Kokį potencialą gali turėti mišraus amžiaus mokymosi grupių kūrimas kognityvinių, praktinių ir socialinių įgūdžių lavinimui?

Mokymo ir mokymosi metodų bei aplinkos kokybės kėlimas reiškia ženkliai šalių narių investicijas,

pritaikant, atnaujinant ir išsaugant įgūdžius tų, kurie dirba formaliojo ir neformaliojo mokymosi srityse kaip apmokami profesionalai, savanoriai arba kaip tie, kuriems mokymo veikla yra antrinė papildoma funkcija. Švietimo ir mokymo praktikai dirba įvairiausiose organizacijose su įvairiais besimokančiųjų tipais. Dažnai niekas, net ir jie patys, nepripažįsta fakto, kad jų veikla susijusi su mokymu ir mokymusi, pvz., dirbantys jaunimo organizacijose.²⁰ Visa tai reiškia radikalią pirminio mokymo ir kvalifikacijos kėlimo peržiūrą bei reformą, apimančią visą mokymosi aplinką ir planines grupes.

Mokymas kaip profesinis vaidmuo per pastaruosius dešimtmečius smarkiai keičiasi: mokytojai ir instruktoriai tampa orientuotojais, patarėjais ir tarpininkais. Jų vaidmuo – ir tai labai svarbu – yra kuo daugiau padėti besimokantiems ir juos palaikyti, taip pat rūpintis savo pačių mokymusi. Gebėjimas kurti ir naudoti atvirus ir bendrus mokymo bei mokymosi metodus turėtų tapti esminiu profesiniu mokytojų ir instruktorių įgūdžiu tiek formalioje, tiek neformalioje aplinkoje. Aktyvus mokymasis reiškia motyvaciją mokytis, gebėjimą daryti lemiamus sprendimus ir mokėjimą mokytis. Nepakeičiama mokymo esmė – ugdyti žmogaus sugebėjimą kurti ir naudoti žinias.

Diskusijų klausimai

- Kaip gali kompiuteriais ir komunikacijų technologijomis pagrįstos pedagogikos būti veiksmingai derinamos su žmogiškųjų pedagogikų tobulinimu ir naujovių paieškomis? Kaip gali techniniai specialistai ir mokytojai dirbti veiksmingai drauge, kad sukurtų kokybišką mokymosi medžiagą? Turint galvoje, kad vis daugėja komercinės mokymosi medžiagos – kaip geriausiai būtų galima patikrinti jų kokybę ir panaudojimą, įskaitant ir bendradarbiavimą Europos lygiu?
- Kaip geriausiai tikrinti ir analizuoti tarpvalstybinių projektų pasekmes, norint parengti pranešimą apie efektyvius mokymosi visą gyvenimą metodus konkreitiems kontekstams, aplinkybėms ir mokomųjų tipams? Kokios perspektyvos sukurti kokybiškus etalonus, pagrįstus lyginamąja atvejų analize šioje srityje?
- Visoje Europoje trūksta mokymo ar kvalifikacijos kėlimo kursų mokytojams praktikams, dirbantiems neformaliajame sektoriuje (pvz., jaunimo ir bendruomenės), suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymo srityse. Kaip galima būtų pagerinti šią situaciją, pasitelkiant ir Europos šalių bendradarbiavimą?
- Kokios turėtų būti prioritetinės taikomųjų švietimo tyrimų temos per ateinantį dešimtmetį šalyse narėse ir Bendrijos lygiu? Kaip galima pakelti tyrimų pridėjamą vertę, skatinant tarpvalstybinį bendradarbiavimą ir mainus? Ką reiktų padaryti, kad būtų efektyviau tiriami švietimo veiksmi, kurie yra artimai susiję su praktikais, bet dažnai tyrimų bendruomenės nepakankamai vertinami?

4.4. Ketvirta svarbiausia tezė: vertinti mokymąsi

Tikslas: Tobulinti mokymosi ir jo rezultatų supratimą ir vertinimą, ypač neformaliojo ir informinio mokymosi srityse.

Žinių ekonomikos sąlygomis žmogiškųjų resursų plėtojimas ir naudojimas yra lemiamas veiksnys, išlaikant konkurencingumą. Šiame kontekste diplomai, sertifikatai ir kiti kvalifikaciją liudijantys dokumentai yra svarbūs darbdaviams ir individams darbo rinkoje bei įmonėje. Darbdaviams vis labiau reikia kvalifikuotų darbuotojų. Didėja konkurencija dėl darbo vietų. Todėl kyla pripažinto mokymosi poreikis. Kaip modernizuoti valstybines sertifikatų sistemas, kad jos atitiktų naujas ekonomines ir visuomenines sąlygas? Tai svarbus politinis ir profesinis klausimas visose Sąjungos dalyse.

Švietimo ir mokymo sistemos teikia paslaugas individams, darbdaviams ir visai pilietinei visuomenei. Užtikrinti, kad mokymasis būtų akivaizdžiai ir atitinkamai pripažįstamas, yra sudedamoji paslaugų kokybės dalis. Integruotoje Europoje atvira darbo rinka ir piliečių teisės laisvai gyventi, studijuoti, mokytis ir dirbti visose šalyse narėse reikalauja, kad žinios, įgūdžiai ir kvalifikacijos būtų aiškiai suprantamos ir kad jas būtų galima „nešioti“ po visą Sąjungą. Smarkiai pažengta pirmyn, rengiant abipusio pripažinimo sutartis, ypač aukštojo mokslo ir reguliuojamo profesinio bei techninio užimtumo srityse.

Visų nuomonė bendra, kad šia prasme reikia daug daugiau nuveikti, siekiant apimti didesnę gyventojų ir darbo rinkos dalį. Aiškus pripažinimas – nesvarbu, kokia forma, – yra veiksminga priemonė motyvuoti „netradicinius mokinius“ ir tuos, kurie tam tikrą laiką nebuvo aktyvi darbo jėga dėl nedarbo, šeimyninių priežasčių ar ligos. Naujos neformaliojo mokymosi sertifikavimo formos yra taip pat labai svarbios, plečiant pripažinimą, nepaisant besimokančiojo tipo.

Labai svarbu vystyti aukštos kokybės sistemas ankstesnio ir eksperimentinio mokymosi akreditavimui (Accreditation of Prior and Experimental Learning – APEL) ir skatinti įvairiapusį jų pritaikymą. Darbdaviams ir švietimo bei mokymo įstaigų dėstytojams reikia įtikinti, koks reikšmingas šios rūšies atestavimas. APEL sistemos vertina ir pripažįsta esamas individų žinias, įgūdžius ir patirtį, įgytą per ilgus metus įvairiomis aplinkybėmis, įskaitant neformalias ir informalias sąlygas. Naudojami metodai gali atskleisti įgūdžius ir

mokėjimus, kurių patys individai nesuvokia turį ir todėl negali pasiūlyti darbdaviams. Pats procesas reikalauja, kad kandidatas aktyviai dalyvautų, o tai stiprina jo pasitikėjimą savimi ir gerina paties įvaizdį. Įvairi valstybinė terminologija ir pagrindinės kultūrinės prielaidos nuolat veikia skaidrumą ir abipusį pripažinimą. Šioje srityje svarbu techninė kompetencija, kuriant patikimas ir svarias pripažinimo sistemas. Čia turi dalyvauti tie, kurie patvirtina savo kvalifikaciją praktikoje ir kurie žino, kaip individai ir įmonės naudoja savo kvalifikaciją kasdieniniame gyvenime. Visuomeniniai partneriai ir atitinkamos nevyriausybinės organizacijos ne mažiau svarbūs, kaip oficialūs valdžios organai ir profesionalūs mokytojai.

Diskusijų klausimai

- Naujos vertinimo ir pripažinimo formos yra prioritetinga veiksmų sritis. Ką reikia padaryti, kad APEL tipo sistemos veiktų visose šalyse narėse? Kaip gali būti vystoma sisteminė informacija naudojimo ir prieinamumo prasme? Kaip šalys gali ja keistis? Kaip gali būti kuriamos atitinkamos sistemos, pripažįstančios neformaliojo ir informinio mokymosi suteiktą kvalifikaciją, pvz., jaunimo ir bendruomenės asociacijų?
- Bendruomenės švietimo, mokymo ir jaunimo programoms padedant, bendrai parengta daug vertinimo ir pripažinimo instrumentų. Tai Europos kreditų pripažinimo schema (European Credit Transfer Scheme – ECTS) ir Europos diplomo priedas (European Diploma Supplement) (aukštojo mokslo srityje), EUROPASS (su darbu susijusio mokymo pripažinimas), Europos savanorių tarnybos (European Voluntary Service) atestatas (dalyvavimas Europos savanorių tarnybos programoje), Europos kompiuterių naudotojo licencija (European Computer Driving Licence – ECDL) ir įvairūs savęs vertinimo įrankiai (Europos eksperimentiniai projektai). Pagrindinių informacinių technologijų įgūdžių Europos diplomai bus kuriami eMokymosi (eLearning) iniciatyva. Kaip gali šie skirtingi instrumentai būti nuosekliai plečiami ir vystomi? Kokios apimties gali būti plati kreditais grindžiama iniciatyva, susijusi su bendro „Europos CV“ kūrimu (jis siūlomas Lisabonos išvadų 26 paragrafe)?
- Užimtumo rekomendacijos 2001 (4 rekomendacija) ragina šalis nars tobulinti žinių, kvalifikacijų ir įgūdžių pripažinimą, kad būtų skatinamas mobilumas ir mokymasis visą gyvenimą. Kokių priemonių reikia imtis tam tikslui? Kaip turi būti vystomas dabartinis Europos kvalifikacijų skaidrumo forumas²¹ (European Forum on the Transparency of Qualifications), kad tarnautų šiems tikslams? Kokių panašių iniciatyvų dar reikia imtis, kurios skatintų bendrą gerosios patirties ir kvalifikacijų pripažinimo skleidimą?
- Kaip tobulinti visuomeninių partnerių, įmonių ir profesinių asociacijų bendravimą bei dialogą, kad sustiprėtų abipusis pasitikėjimas įvairesnėmis pripažinimo formomis?

4.5. Penkta svarbiausia tezė: peržiūrėti, pergalvoti orientavimą ir konsultacijas

Tikslas: Užtikrinti, kad kiekvienam būtų lengvai prieinamos kokybiškos žinios ir patarimai apie mokymosi galimybes visoje Europoje visą gyvenimą.

Anksčiau perėjimas iš švietimo ir mokymo į darbo rinką įvykdavo tik kartą žmogaus gyvenime – kai jis, jaunuolis, baigdavo mokyklą ar universitetą ir ieškodavo darbo. Kartais dar prirėkdavo profesinio ugdymo. Šiandien mums kelis sykius gyvenime gali prirėkti žinių ir patarimo, ką toliau veikti. Tai sudedamoji gyvenimo dalis – nuolatinis procesas, kuriame apmokamas darbas yra tik vienas aspektas, nors ir labai svarbus. Pasveriant galimybes ir darant sprendimus, reikia atitinkamos ir tikslios informacijos. Profesinis patarimas dažnai gali padėti išsiaiškinti situaciją.

Šia prasme reikia naujo požiūrio, pagal kurį orientavimas yra nuolat visiems prieinama paslauga, kuris įveiktų švietimo, profesinio mokymo ir asmeninės orientacijos skirtumus ir siektų naujos publikos. Gyvenimas ir darbas žinių visuomenėje skatina aktyvų pilietiškumą. Žmonės turi asmeninio ir profesinio tobulėjimo motyvų. Vadinasi, sistemos turi keistis, pagrindinį dėmesį skirdamos vartotojų poreikiams.

Praktiko uždavinys yra padėti individui dalyvauti jo vienintelėje gyvenimo kelionėje, atskleisti motyvus, suteikti reikalingų žinių ir palengvinti sprendimų darymą. Vadinasi, reikalingas iniciatyvesnis požiūris. Reikia eiti pas žmones ir stebėti jų pažangą, o ne laukti, kol jie paprašys patarimo. Taip pat būtini pozityvūs veiksmai, kad žmonės išvengtų mokymosi nesėkmių ir neiškristų iš švietimo ir mokymo kursų.

Orientavimo ir konsultavimo ateities vaidmuo gali būti pavadintas „brokeryste“ („brokeage“). Dėmesio centre turėdamas klientų interesus ir pritaikydamas įvairias žinias, „orientavimo brokeris“ gali nuspręsti, kuria kryptimi ateity geriausia veikti. Informacinėmis kompiuterinėmis technologijomis grindžiami žinių šaltiniai ir diagnostiniai įrankiai atveria naujas galimybes, tobulinant orientavimo ir konsultavimo paslaugų apimtį bei kokybę. Jie praturtina ir išplečia profesinį vaidmenį, bet negali jo pakeisti. Naujos technologijos atneša naujas potencialias problemas. Pvz., orientavimo ir konsultavimo praktikams prirėiks aukšto lygio

gebėjimų, kad galėtų valdyti ir analizuoti informaciją. Jie turės padėti žmonėms susivokti informacijos labirintuose, rasti, kas jų poreikiams naudinga ir prasminga. Globalizuotoje mokymosi erdvėje žmonės reikia vesti, kad jie suprastų, kas jiems siūloma.

Dėl visų šių priežasčių orientavimo ir konsultavimo paslaugos turi tapti labiau „holistinės“, galinčios patenkinti plačius įvairialypės visuomenės poreikius ir reikalavimus. Savaimė aišku, kad tokios paslaugos privalo būti prieinamos vietose. Praktikai privalo žinoti asmenines ir socialines sąlygas tų, kuriems teikia žinias ar patarimus. Taip pat jie turi būti susipažinę su vietos darbo rinka ir darbdavių poreikiais. Orientavimo ir konsultavimo paslaugas reikia tvirčiau susieti su asmeninėmis, socialinėmis ir švietimo paslaugomis. Tai leistų kaupti specifinę kompetenciją, patirtį ir resursus.

Pastaraisiais metais vis labiau pripažįstama, kad didelė informacijos ir patarimų dalis gaunama neformaliojo ir informального mokymosi kanalais. Profesinis orientavimas ir konsultavimas turi paisyti šių veiksmų, ne tik kurdami bendrus projektus su vietos asociacijomis ir savanorių grupėmis, bet ir steigdami žinomoje aplinkoje žemesnio lygio paslaugas. Tai svarbi strategija siekiant, kad švietimas taptų prieinamesnis socialiai nuskriaustiesiems.

Tradicškai orientavimo ir konsultavimo paslaugos teikiamos kaip visuomeninės. Jos planuotos pereinamajam laikotarpiui tarp mokyklos ir darbo rinkos. Per 30 pastarųjų metų rinka pagrįstos paslaugos labai išaugo. Kai kuriose šalyse narėse daugelis orientavimo ir konsultavimo paslaugų pilnai arba iš dalies privatizuotos. Pačios kompanijos pradėjo investuoti į savo darbuotojų orientavimą. Vis dėlto ir toliau už sutartus minimalius kokybės standartus ir teises atsako visuomeninis sektorius.

Diskusijų klausimai

- Kaip sustiprinti egzistuojančias iniciatyvas²² ir paslaugas, kad orientavimas ir konsultavimas taptų sudedamąja atviros Europos dalimi? Ko reikia, kad būtų gauti bendri Europos duomenys apie mokymosi visą gyvenimą galimybes?²³ Ką orientavimui ir konsultavimui reiškia naujas terminas „švietimas be sienų“ („borderless education“), t.y. kai vienoje šalyje teikiamas mokymas pasiekiamas ir iš kitos šalies?
- eMokymosi iniciatyva teigia, kad iki 2002 metų pabaigos profesinio orientavimo ir konsultavimo paslaugų dėka turi būti pilnai prieinama informacija apie mokymą, darbo rinką ir karjeros galimybes, naujos technologijos įgūdžius ir darbo vietas. Kaip pasiekti šį tikslą? Kalbant bendriau – kaip paskatinti naudotis internetu savivados (self-guidance) tikslams?
- Kaip modernizuoti ir patobulinti orientavimo ir konsultavimo praktikų pirminį mokymą, kvalifikacijos kėlimą ir profesinį ugdymą? Kur glūdi svarbiausi tobulėsni, turiningesnio mokymo poreikiai? Kuriems šios srities projektams turėtų teikti pirmenybę SOCRATES II, LEONARDO II ir YOUTH programos?
- Egzistuoja aiškūs poreikis plėsti paslaugas vietose prieinamomis formomis ir specifinėms grupėms. Kaip gali naujas požiūris – visa informacija vienoje vietoje – būti taikomas visoje Europoje? Koks yra rinkos strategijų vaidmuo orientavimo ir konsultavimo srityse, kaip orientavimą ir konsultavimą padaryti veiksmingesnius? Kaip gali būti sukurti agentūrų tinklai, kurie leistų vietose pasiūlyti tobulas paslaugas kiekvienam individui?
- Kaip gali būti užtikrinta orientavimo ir konsultavimo paslaugų kokybė mišrioje visuomenėje ir privačioje rinkoje? Ar reikalingos kokybės rekomendacijos orientavimo ir konsultavimo paslaugoms, įskaitant ir bendradarbiavimą Europos lygiu?

4.6. Šešta tezė: priartinti mokymąsi prie namų

Tikslas: Sudaryti mokymosi visą gyvenimą sąlygas kuo arčiau besimokančiųjų, jų bendruomenėse, kur įmanoma, įrengiant kompiuterines technologijas.

Pastaraisiais metais vis įtakingesnė tampa regiono ir vietos valdžia, kai reikia daryti sprendimus ir teikti „žemiškas“ paslaugas. Švietimas ir mokymas yra viena politikos sritis. Daugelis žmonių nuo vaikystės iki senatvės mokosi vietoje. Vietos ir regiono valdžia kuria mokymosi visą gyvenimą infrastruktūrą, įskaitant rūpinimąsi vaikais, transportą, socialinės gerovės paslaugas. Todėl labai svarbu mobilizuoti regiono ir vietos valdžią paremti mokymąsi visą gyvenimą. Pilietinės visuomenės organizacijos ir asociacijos turi tvirtas šaknis vietose, taip pat daug žinių ir patirties apie bendruomenę, kurios dalis jos yra.

Kultūrinė įvairovė yra išskirtinis Europos bruožas. Tam tikroms vietoms būdingos skirtingos savybės ir problemos, bet visos jos turi vienintelį skiriamąjį bruožą – vietą ir identiškumą. Žmonių bendruomenės ir regionai teikia pasitikėjimo ir sukuria visuomeninius ryšius. Šie resursai svarbūs, nes suteikia prasmę mokymuisi ir paremia pozityvius mokymosi rezultatus.

Įvairios ir vietose prieinamos mokymosi visą gyvenimą galimybės padeda užtikrinti, kad žmonėms

nereikės palikti savo namų ir išvykti mokytis. Jiems turi būti suteiktos tokios galimybės. Toks mobilumas pats savaime yra pozityvi mokymosi patirtis. Kai kurios grupės, pvz., neįgaliųjų, ne visada fiziškai gali judėti. Tokiais atvejais lygios mokymosi galimybės gali būti pasiektos, „atnešant“ mokymąsi besimokantiems. Kompiuterinės ir komunikacijų technologijos leidžia nebrangiai pasiekti išsibarsčiusius ir izoliuotus gyventojus – ne tik mokymosi, bet ir bendravimo tikslams, kuris palaiko bendruomenės identišumą, nepaisant nuotolių. Visą parą ir nuolat prieinamos mokymosi paslaugos – įskaitant ir mokymąsi prisijungus prie informacinio tinklo – leidžia patogiausiai naudoti mokymosi laiką, nepaisant, kur besimokantys būtų konkrečiu momentu.

Tankiai apgyventi miestai gali suvienyti daugybę įvairių partnerių, o mokymasis visą gyvenimą yra tarsi vietos ir srities atnaujinimo variklis. Miestas – nuolat besikeičiančių grupių ir minčių susitikimo taškas – visada buvo naujovių ir diskusijų magnetas. Miesto aplinka pilna įvairių mokymosi galimybių jauniems ir seniems – nuo kasdieninio gatvės gyvenimo iki sparčių įmonių. Kaimai, miestai ir miesteliai taip pat užmezga ryšius su partnerinėmis bendruomenėmis visoje Europoje per miestų-dvynių programas bei veiklą. Daugumą jų remia Bendrijos fondas. Ši veikla yra tarpvalstybinio bendradarbiavimo ir bendruomenių mainų pagrindas. Tos bendruomenės ir vietos bendruomenės turi panašių bruožų ir patiria panašių problemų. Taip atsiranda natūralios neformaliojo mokymosi sąlygos. Kompiuterinė technologija leidžia susisiekti toli viena nuo kitos esančioms vietos bendruomenėms.

Viską apimanti partnerystė ir integruotas požiūris geriau pasiekia (potencialius) mokinius ir atitinkamai tenkina jų mokymosi poreikius bei reikalavimus. Skatinamosios programos ir kitos paramos priemonės gali stiprinti individų, miestų ir sričių iniciatyvų požiūrį į mokymąsi visą gyvenimą. Artėjant mokymuisi prie namų, teks pertvarkyti resursus, kad būtų sukurti atitinkami mokymosi centrai, kur susirenka žmonės – ne tik mokyklose, bet ir kaimų salėse, parduotuvėse, bibliotekose, muziejuose, religinių apeigų vietose, parkuose ir skveruose, traukinių ir autobusų stotyse, sveikatos centruose ir poilsio kompleksuose, gamyklų valgyklose.

Diskusijų klausimai

- Lisabonos Europos Tarybos išvadose (26 paragrafas) sakoma, kad mokyklos ir mokymo centrai pavirs daugiataksliais vietos mokymosi centrais. Visi bus prijungti prie interneto ir prieinami įvairaus amžiaus žmonėms. Tai svarbiausias dalykas visoms šalims narėms. Kokie projektai jau egzistuoja, kurie pateiktų gerosios patirties pavyzdžių? Kokius eksperimentinius projektus šiam tikslui turėtų remti Bendrijos švietimo, mokymo ir jaunimo programos?

- Kaip galima sėkmingai plėtoti vietose ir regionuose abipusiai naudingą mokymosi partnerystę tarp švietimo ir mokymo tiekėjų, jaunimo klubų ir asociacijų, įmonių, tyrimo ir plėtros centrų? Ar vietose organizuoti piliečių mokymosi poreikių ir darbdaviams reikalingų įgūdžių auditas pasirodė esąs geras instrumentas peržiūrint mokymosi visą gyvenimą galimybes tam tikrose bendruomenėse ir regionuose?

- Lisabonos Europos Tarybos išvadose (38 paragrafas) labai pritariama decentralizuotoms ir partnerystė pagrįstoms įgyvendinimo strategijoms. Kas paskatins vietos ir regiono iniciatyvas bendradarbiauti, keistis gerąja patirtimi įvairiais lygiais, įskaitant ir tarpvalstybinį? Ar gali vietos ir regiono valdžios organai įsipareigoti skirti mokymuisi visą gyvenimą nustatytą procentą savo pajamų?

- Kokios galimybės skatinti decentralizuoto mokymosi visą gyvenimą partnerystes, užmezgant artimesnį bendradarbiavimą tarp Europos lygio institucijų (Europos Parlamento, Regionų komiteto, Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto, Europos Tarybos), kurios yra gerai sutvarkiusios savo ryšius vietose ir regionuose?

5. Resursų mobilizavimas mokymuisi visą gyvenimą

Šio Memorandumo įkvėpta diskusija vyks lemiamu momentu, įgyvendinant Lisabonos Europos Tarybos išvadas. Diskusijų rezultatai padės apibrėžti prioritetus ir kryptis pagal atitinkamus Bendrijos dokumentus ir programas. Naujas atviras koordinacijos metodas leis nuosekliai kurti politiką ir mobilizuoti resursus mokymuisi visą gyvenimą Europos ir šalių narių lygiu. Bendrijos lygiu taip pat nustatomi rodikliai, plėtojamos politinės iniciatyvos ir mobilizuojami resursai.

Rodiklių ir gairių kūrimas

Kalbant apie mokymąsi visą gyvenimą, labai svarbūs klausimai yra atitinkami tikslai ir prasmingos gairės, atitinkančios atviras koordinacijos metodą (pristatytą Lisabonos išvadose, 37 paragrafas) ir kitus jau naudojamus Užimtumo strategijos metodus. Kol kas nėra rodiklių, kurie pilnai atskleistų mokymosi visą gyvenimą, kaip jį apibrėžia Memorandumas, prasmę. Jau pradėtas darbas Europos lygiu, kaip šią situaciją reiktų pagerinti.²⁴ Švietimo Taryba ėmėsi svarstyti, kaip gairių idėja gali būti pritaikyta švietimo

sirtyje, saugant šalių narių autonomiją šioje politikos sferoje.²⁵ Be to, numatyta daug mokymosi visą gyvenimą rodiklių. Jie naudojami, vertinant Užimtumo rekomendacijų įgyvendinimo pažangą. Kai kurias rekomendacijas ketinta įtraukti į struktūrinių rodiklių sąrašą, pasiūlytą Komisijos metinėje ataskaitoje.²⁶ Reikalingos bendros Bendrijos ir šalių narių pastangos, renkant duomenis, susijusius su šešiomis svarbiausiomis tezėmis, ir apibūdinant atitinkamus kiekybinius bei kokybinius mokymosi visą gyvenimą rodiklius. Kai kurie jų yra nauji ir pareikalaus naujo, įrodymu pagrįsto pamato. (Ši tema toliau nagrinėjama II priede – Mokymosi visą gyvenimą rodikliai ir gairės.)

Dabartinės Europos lygio iniciatyvos

Bendruomenės lygiu jau imtasi veiksmų, įgyvendinant Lisabonos Europos Tarybos išvadas (11, 25, 26, 29, 37, 38 ir 41 paragrafai).

- Švietimo Taryba, bendradarbiaudama su Komisija, šiuo metu rengia pirmą ataskaitą apie bendrus Europos švietimo sistemų rūpesčius ir prioritetus – ateityje, įskaitant ir mokymąsi visą gyvenimą. Ši ataskaita bus pristatyta Europos Tarybai 2001 m. pavasarį, pirmininkaujant Švedijai.
- Nauja eMokymosi iniciatyva yra platesnės eEuropos iniciatyvos dalis.²⁷ Jos tikslas – pakelti skaitmeninio raštingumo lygį, aprūpinti mokyklas, mokytojus ir moksleivius reikalinga medžiaga, profesiniais įgūdžiais ir techninėmis priemonėmis. Efektyvus kompiuterinės technikos panaudojimas labai padės įgyvendinti mokymosi visą gyvenimą idėją, palengvinant jo prieinamumą, pristatant įvairesnius mokymosi būdus, įskaitant kompiuteriais aprūpintus vietos mokymosi centrus, atvirus visiems įvairaus amžiaus žmonėms.
- Kuriamą Europos mokymosi tinklų sąsaja, kuri kartu su EURES duomenų baze teikia piliečiams lengvai pasiekiamą informaciją apie darbus ir mokymosi galimybes visoje Europoje.
- Skatindama mokymosi ir darbo patirties mobilumą bei gerindama jų matomumą, Komisija pasiūlys parengti bendrą Europos curriculum vitae (CV).²⁸
- Komisija pateikė pasiūlymą Rekomencijai skatinti mobilumą. Prancūzijos pirmininkavimo metu Rekomencijos įgyvendinimui parengtas Mobilumo veiksmų planas kaip Rekomencijos papildymas.
- Komisija taip pat toliau dirbs kartu su sukurtais tinklais ir decentralizuotomis agentūromis, nepažeisdama egzistuojančių mokymosi visą gyvenimą plėtojimo mechanizmų, kaip Kvalifikacijų skaidrumo Europos forumas.
- Toliau įgyvendinamas Veiksmų planas verslumui ir konkurencingumui skatinti (BEST). Į šį planą įeina verslininkystės mokymo ir mokymosi veikla.

Veiksmų programos SOCRATES II, LEONARDO DA VINCI II ir YOUTH

Mokymasis visą gyvenimą yra svarbiausias naujos Bendrijos švietimo, mokymo ir jaunimo programų principas. Tos programos pradėtos 2000 m. Jos finansuoja tinklus ir partnerystes, eksperimentinius projektus ir tyrimus, mainus ir mobilumo veiklą, Bendrijos informacijos šaltinius. Tai pagrindiniai įrankiai, kuriant europinio lygio mokymąsi visą gyvenimą. Svarbiausios memorandumo tezės yra pagrindas, numatant projektų prioritetus. Naujos programos numato bendrus veiksmus, t.y. finansuoja Bendrijos veiksmus įvairiose aktualiausiose srityse. Tai ypač svarbu mokymuisi visą gyvenimą, atsižvelgiant į įvairias jo sritis ir integralią prigimtį. Pvz., galima imtis bendrų veiksmų, skatinant bendradarbiauti praktikus, dirbančius įvairiose švietimo ir mokymo srityse, formaliojo ir neformaliojo mokymosi sferose. Bendradarbiaudami jie galėtų sukurti naujų mokymo ir mokymosi metodų. Raginami bendradarbiauti įvairūs orientavimo ir konsultavimo teikėjai, kad sumažėtų spragos tarp paslaugų, kad būtų kuriami įvairių sričių specialistų tinklai.

Užimtumo rekomendacijos

Užimtumo rekomendacijos pateikia veiksmingą schemą, kaip skatinti struktūrines reformas, numatyti tikslus ir tikrinti pažangą, įgyvendinant politikos iniciatyvas, taip pat ir mokymąsi visą gyvenimą. Komisijos pasiūlyme dėl Užimtumo rekomendacijų 2001 mokymasis visą gyvenimą buvo ypač pabrėžtas. Mokymasis visą gyvenimą dabar laikomas horizontaliu Užimtumo strategijos veiksmu. Jis minimas keliose rekomendacijose. Visos šalys narės turės kurti politiką Užimtumo rekomendacijoms 2001 įgyvendinti. Daugumai šalių narių reikės atsižvelgti į specifines politikos rekomendacijas, vykdanč mokymosi visą gyvenimą gaires.

Šalys narės privalo kurti nuoseklią mokymosi visą gyvenimą strategiją, kad visos koordinuotos politikos priemonės būtų realizuojamos planingai, kad mokymasis visą gyvenimą būtų prieinamas visiems piliečiams. Europos užimtumo rekomendacijos 2001 ragina šalis narys kurti nuoseklią ir aiškią mokymosi visą gyvenimą strategiją visose švietimo ir mokymo sistemose. Jos taip pat turi numatyti valstybinius

tikslus, kad būtų didinamos investicijos į žmogiškuosius resursus, kad būtų dalyvaujama tolesniame švietimo ir mokymo procese, kad būtų tikrinama šių tikslų siekimo pažanga.

Plėtojant šias strategijas, vis svarbesnį vaidmenį vaidins partnerystė pagrįstas ir decentralizuotas požiūris, kuris priartina mokymąsi prie namų. Tai nurodoma Lisabonos aukščiausio lygio susitikimo išvadose. Sudėtingas uždavinys bus išlaikyti darną tokioje įvairovėje, kokią sudaro visi Europos bendruomenės gyvenimo lygiai.

Europos struktūrinių fondų panaudojimas

Lisabonos Europos Tarybos išvadose (41 paragrafas) pabrėžiamas poreikis mobilizuoti reikiamus resursus. Europos Sąjunga yra tarsi katalizatorius, prisidedantis prie egzistuojančios Bendrijos politikos.

Europos visuomeninis fondas dabar turi specialią misiją – prisidėti prie veiksmų, atliekamų siekiant įgyvendinti Europos užimtumo strategiją ir Užimtumo rekomendacijas. Šalys narės privalo gyvai kurti mokymosi visą gyvenimą politiką ir infrastruktūrą valstybės, regiono ir vietos lygiu. Nauja Bendrijos iniciatyva EQUAL (lygus) skatina atitinkamus veiksmus Užimtumo strategijos kontekste, įskaitant ir mokymąsi visą gyvenimą. Didelės galimybės stiprinti ryšius tarp, Youth, Socrates, Leonardo da Vinci ir EQUAL programų, ir tarp struktūrinių fondų, ypač plačiau panaudojant sėkmingus šių programų siūlymus ir projektų rezultatus.

Europos Sąjungos mokslo tyrimų bei technologinės plėtros ir demonstravimo programos (5th Framework Programme- 5 FP) panaudojimas

Dabartinės penktos FP prioritetą turėtų būti suteiktas tyrimams, atitinkantiems šešias svarbiausias tezes. Jas reikia turėti mintyje ir ruošiant šeštą programą. Valstybinėse tyrimų programose pirmenybė taip pat turėtų būti suteikta mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimo tyrimams. Tarp nagrinėjamų temų galėtų būti, pvz.: visuomeninė ir ekonominė investavimo į mokymąsi visą gyvenimą nauda; taikomieji švietimo tyrimai, padedantys kurti naujus mokymo ir mokymosi metodus. Penktoje FP, kalbant apie vartotojui draugišką kompiuterizuotą žinių visuomenę, vienu iš veiksmų yra siekiama palengvinti mokymąsi visą gyvenimą, kuriant daugialypės raiškos informacinius įrankius ir turinį.

Memorandumo palydėjimas

Komisija kviečia šalis nares nuo dabar iki 2001 m. vidurio pradėti konsultacijas dėl šio Memorandumo, kuriose aktyviai dalyvautų piliečiai ir pagrindiniai veikėjai, atsakingi už visų lygių mokymąsi visą gyvenimą. Komisija surinks ir išanalizuos šių diskusijų išvadas, pateiks patarimų Europos Parlamentui, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui, visuomeniniams partneriams ir kitiems svarbiems partneriams. Taip Komisija sulauks grįžtamojo ryšio dėl Memorandumo. Be to, Komisija toliau kurs rodiklius ir gaires, ieškos gerosios patirties pavyzdžių. Ji taip pat mobilizuos Bendrijos resursus mokymuisi visą gyvenimą. Galiausiai iki 2001 m. rudens Komisija parengs ataskaitą apie šių konsultacijų rezultatus, išskeldama specifinius tikslus, konkrečius veiksmus ir gaires mokymosi visą gyvenimą strategijai įgyvendinti.

I priedas

Mokymosi visą gyvenimą gerosios patirties pavyzdžiai

Šiame priede pateikiama keletas gerosios patirties pavyzdžių – projektų ir iniciatyvų, pavertusių mokymąsi visą gyvenimą tikrove. Projektai buvo renkami iš visos Europos Sąjungos, daugiausia tie, kuriuos finansavo Bendrija. Taip pat yra pavyzdžių iš šalių, esančių už Europos ribų. Įgyvendindamos mokymąsi visą gyvenimą, tos šalys patiria panašių sunkumų. Atranka atlikta, remiantis CEDEFOP, EURYDICE, Europos mokymo fondo (European Training Foundation – ETF) siūlymais ir Europos Komisijos atliktu tyrimu, kaip Bendrijos finansavimas padėjo įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą. Daugeliui pavyzdžių iš Europos būdinga tikrai europinė dimensija. Visi jie atskleidžia naują ir lankstų piliečių bei kitų partnerių požiūrį į mokymosi visą gyvenimą realumą. Per kelerius metus buvo keletas iniciatyvų, kurios įrodė savo veiksmingumą. Kartais nėra tikslų duomenų, ar projektas pasisekė, bet jis čia minimas dėl novatoriško ir įdomaus požiūrio. Sąrašas, žinoma, nėra išsamus. Jo tikslas, pirmiausia, – aiškiai parodyti, ką gali reikšti mokymasis visą gyvenimą, paskatinti diskutuoti ir ieškoti naujų idėjų bei metodų tiek Europoje, tiek už jos ribų. Geri pavyzdžiai ir dalijimasis gerąja patirtimi yra svarbi šiame Memorandume išskeltos diskusijos dalis.

Pirmas tikslas:

Garantuoti visuotinį ir nuolatinį mokymosi prieinamumą, kad būtų įgyjami ir atnaujinami įgūdžiai, reikalingi žinių visuomenės gyvenime

Švedija

Suaugusiųjų švietimo iniciatyva (The Adult Education Initiative – AEI)

Įgyvendinama nuo 1997 m. liepos iki 2002 m. liepos

Tikslinė grupė: suaugusieji

AEI pirmiausia skirta suaugusiesiems, kurie yra bedarbiai arba nebaigę aukštesniojo mokslo. Šiems žmonėms labiausiai trūksta išsilavinimo, todėl jiems reikia suteikti progą pasivyti kitus ir patobulinti savo žinias. Tobulesni įgūdžiai ir didesnis pasitikėjimas savimi padės jiems sustiprinti savo padėtį darbo rinkoje. Svarbiausi AEI tikslai:

- sumažinti nedarbą
- plėsti suaugusiųjų švietimą
- sumažinti išsilavinimo skirtumus
- skatinti augimą

Siekama, kad šios iniciatyvos formą ir turinį lemtų individo poreikiai, norai ir gebėjimai. Kiekvienas individas turi turėti daug galimybių pasirinkti mokymosi tipą, vietą ir laiką. Atsižvelgiant į besimokančiųjų kompetenciją, mokslo laiką galima sutrumpinti.

Tarptautinis

YOUTHSTART projektas – Gemeente Groningen

Įgyvendinti pradėtas 1995 m. lapkričio mėn. ir dar tęsiamas

Tikslinė grupė: jaunimas

Finansavimo šaltiniai: YOUTHSTART, centrinė valdžia, privačios kompanijos Groningene (Nyderlandai)

Pagrindinis rėmėjas: Stin Postbus ir partneriai Airijoje ir Austrijoje

Nyderlanduose svarbiausias veiksnys, norint rasti darbą, yra sugebėjimas naudotis informacinėmis technologijomis ir asmeninių įgūdžių tobulinimas.

Šis projektas glaudžiai susijęs su valstybiniais Nyderlandų tikslais mokymosi visą gyvenimą srityje. Čia pirmenybė teikiama informaciniams kompiuteriniams technologiniams įgūdžiams ir naujai pedagogikai. Taip pat projektas atitinka Europos Komisijos pateiktą mokymosi visą gyvenimą apibrėžimą.

Projektas buvo pakartotas kitose šiaurinėse Nyderlandų provincijose. Projektą labai palaikė tai, kad jame dalyvavo mažos ir vidutinės įmonės.

Į programą įėjo ir pagrindiniai įgūdžiai, ir asmeniniai. Pastarieji apėmė tokias temas: savigarba, kaip elgtis pokalbio metu, kaip atsiliepti telefonu, kaip dirbti grupėmis ir t.t. Tokia programa atrodo tinkama jauniems bedarbiams, nes jie neturi šių įgūdžių patirties.

Antras tikslas:

Pastebimai padidinti investicijas į žmogiškuosius resursus, teikiant prioritetą pagrindiniam Europos turtui – žmonėms

Europa

ADAPT projektas ES darbuotojų kaita (EU jobrotation)

Tikslinė grupė: Individualūs darbuotojai ir jų grupės, kompanijos skyrius ar pramonės šaka, bedarbiai
Įgyvendinti pradėtas Danijoje dešimtame dešimtmetyje, tęsiamas iki šiol, bandytas dešimtyje kitų šalių narių

Darbuotojų kaitą lemia verslai ir jų mokymo tikslai, kuriuos sąlygoja naujos technologijos, organizacinės permainos arba tarptautiniai procesai. Darbuotojų kaitos schema paprasta: dirbantysis papildomai mokosi, ir jį laikinai pavaduoja tam parengtas bedarbis. 1999 m. visoje Europoje šiuose projektuose dalyvavo 5311 žmonių ir 622 kompanijos. Projektas labai lankstus. Jį lengva pritaikyti valstybės ir regiono tikslams, taip pat konkrečioms vietos sąlygoms. Kalbant apie „pavaduotojų“ užimtumą, reikia pasakyti, kad Europoje maždaug 75 procentai jų, pasibaigus pavadavimo laikui, gauna darbą arba toje pačioje, arba kitoje įmonėje.

Jungtinė Karalystė

Investuotojai į žmones

Įgyvendinamas nuo 1991 m. ir tęsiamas toliau

Projektas „Investuotojai į žmones“ pradėtas 1991 m. Jungtinėje Karalystėje. Tai svarbi iniciatyva pripažinti toms įmonėms, kurios investuoja į savo darbuotojų mokymą. Programoje darbdaviams pateikiama valstybinė standartinė mokymo poreikių analizė. Kompanijos, kurios nori būti pripažintos kaip Investuotojos į žmones, privalo laikytis šio standarto. Šis projektas padeda verslui aktyviau dalyvauti procese, nes mokymas ir darbuotojų tobulinimas priartinamas prie įmonės verslo tikslų. Standartas pagrįstas keturiais pagrindiniais principais:

- vyresnieji vadovai įsipareigoja mokyti visus darbuotojus, kad būtų pasiekti verslo tikslai
- darbdavys nuolat peržiūri verslo tikslus ir planuoja, kaip juos pasiekti, tobulinant individualių darbuotojų ir komandų įgūdžius
- darbdavys moko ir ugdo individus nuo pat jų įdarbinimo per visą darbo laiką
- darbdavys įvertina investiciją į mokymą ir ugdymą, taip pat mokymo poveikį darbo efektyvumui

Projektas „Investuotojai į žmones“ pradėdamas Nyderlanduose. Jį remia olandų mokymosi visą gyvenimą iniciatyva ir Valstybinis užimtumo veiksmų planas.

Trečias tikslas:

Vystyti veiksmingus mokymo ir mokymosi metodus, sudaryti sąlygas nuolatinio ir visaapimančio mokymosi kontinuumui

Tarptautinis

SOCRATES projektas: Priversti veikti: Europos universitetai ir mokymasis visą gyvenimą (MIWEUL – Making it work: European Universities and LLL)

Įgyvendintas 1997-1999 m.

Šį tarptautinį projektą finansavo suaugusiųjų švietimo programa SOCRATES, taip pat dar keturios šalys narės, bendradarbiaudamos ir atlikdamos lyginamuosius tyrimus. Projekto tikslas – kurti tyrimo centrų tinklą, kurie nustatytų, ko reikia, kad švietimo ir mokymo politika daugiau prisidėtų prie mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimo.

Projekte atkreiptas dėmesys į šiuos dalykus:

- aukštųjų mokyklų – kaip mokymosi visą gyvenimą centrų – vystymo analizė keturiose Europos valstybėse
- politikos kūrimas, mokymosi visą gyvenimą orientacija (ypač suaugusiųjų švietimo poreikių tenkinimas), ateities vystymosi kliūtys
- Europos šalių bendrumai ir skirtumai mokymosi visą gyvenimą prasme
- politikos permainų rėmimas regiono, valstybės ir Europos lygiu, padedant suprasti, kas vyksta valstybėje ir įmonėse, įstaigose
- Europos dimensijos ir bendro supratimo mokymosi visą gyvenimą klausimu skatinimas

Kaip šio tyrimo projekto dalis buvo priimta išsami nuomonė apie mokymosi visą gyvenimą dimensiją aukštojo mokslo srityje, apie valstybiniu lygiu įgyvendinamos politikos tipus. Mokymosi visą gyvenimą plėtrai aukštosiose mokyklose labai svarbu, kiek pastarosios gali praplėsti netradicinių besimokančiųjų ratą, pasinaudodamos informacinėmis kompiuterinėmis technologijomis, bendradarbiaudamos su verslininkais, regiono ir vietos valdžia, bendruomene.

Europa

Europos novatoriškų mokyklų tinklas (European Network of Innovative Schools –ENIS)

Tikslinė grupė: mokymosi įstaigos

ENIS yra EUN tinklo (Schoolnet) struktūros dalis. Bendras ENIS tikslas yra sukurti novatoriškų mokyklų tinklą, kurias galima naudoti eksperimentiniams projektams ES ir už jos ribų. Tinklą sudaro maždaug 500 mokyklų iš visos Europos. Tai tarsi bendra integruota sistema, apimanti techninę infrastruktūrą, pedagoginius ir organizacinius įrankius, pedagoginę ir organizacinę metodologiją, įgūdžius ir žinias.

Tinklas apima mokyklas, kurios turi visą informacinę kompiuterinę technologiją ir moka ja naudotis.

Novatoriškiausios mokyklos renkamos kiekvienoje EUN šalyje. Kiekviena ENIS mokykla privalo pateikti užpildytą anketą, kurią įvertina valdžios atstovai.

Didžiausi su novatoriška mokykla siejami pranašumai ir lūkesčiai:

Lengvai internete prieinamas EUN-WEB svetainėje, taip pat prieinamos:

- bendros paraiškos/ bendras pritaikymas
- bendravimo platforma
- mokomoji medžiaga ir priemonės, sukurtos remiantis EUN programomis

Ketvirtas tikslas:

Tobulinti mokymosi ir jo rezultatų supratimą ir vertinimą, ypač neformaliojo ir informalią mokymosi

sirtyse
JAV
Ankstesnio mokymosi įvertinimas
Įgyvendinamas nuo 1994 m. ir tęsiamas toliau

Nekoleginio/neakademinio mokymo ir kreditų projektas (PONSI – Project on Noncollegiate Sponsored Instruction and Credit) – tai pirmoji programa, kurią pristatė Niujorko valstybinio universiteto valdybos narių taryba, remdamasi 1994 m. atliktu eksperimentiniu tyrimu. Nuo 1994 m. šis universitetas bendradarbiauja su Kalifornijos valstybiniu universitetu ir pripažįsta visų šalies aukštųjų mokyklų programas. 1999 m. 1400 universitetų ir akademijų priėmė PONSI pripažintus diplomus. Tuo pačiu metu buvo įvesta Kolegijų kreditų rekomendacijų sistema (Credit). Tai padarė Amerikos švietimo taryba – skėtinė organizacija, atstovaujanti visiems akredituotiems JAV universitetams ir akademijoms.

Ekzistuoja trys svarbiausi požūriai į ankstesnio mokymosi įvertinimą: testai, nekoleginio mokymo įvertinimas, taip pat nuoseklus gyvenimo ir darbo patirties vertinimas, vadinamasis portfelio įvertinimas (portfolio assessment).

Portfelio įvertinimas laikomas vieninteliu metodu, padedančiu suaugusiesiems įvertinti ankstesnį jų mokymąsi ir pagal tai kurti ateities planus. Tai daugiau holistinis požūris, nes akcentuoja mokymosi identifikaciją ir išraišką, taip pat jo matavimą ir įvertinimą. Portfelis šiuo atveju – tai oficialus dokumentas, apibrėžiantis nekoleginio mokymosi patirtį ir naudojamas norint, kad kolegija pripažintų mokymąsi iš patirties.

Visos šios priemonės rodo, kad mokymasis visą gyvenimą turi tapti šiuolaikinio gyvenimo dalimi. Pomokyklinis mokymasis labai svarbus. Tačiau sunku rasti įrodymų, kaip ankstesnis mokymasis veikia darbo pažangą ir procesą, nepaisant akademinų pasiekimų (Mann, 1997). Tai labai įdomi sritis, reikalaujanti daugiau tyrimų, juoba kad daugelis kitų šalių JAV vertina kaip šios srities lyderę.

Prancūzija
Bilan des competences
Įgyvendinama nuo 1985 m. iki šiol
Tikslinės grupės: individai ir įmonės

Šį projektą galėjo inicijuoti įmonė arba individualus darbininkas/-ė. Tikslas – leisti darbuotojui suprasti jo ar jos profesines bei asmenines kompetencijas, taip pat motyvaciją ir gabumus, kad jam būtų lengviau kurti savo profesinius, mokslo ir karjeros planus. Bilan des competences yra valstybinė sistema, apibrėžiama ir administruojama pagal valstybės teisę. Ji grindžiama darbo rinka bei įmonėmis. Siekiama, kad darbdavys ir darbuotojas sulauktų grįžtamosios reakcijos dėl savo kompetencijos, kad šitaip darbuotojas būtų skatinamas toliau mokytis ir siekti karjeros. Bilan des competences nesiekia formalaus kompetencijos pripažinimo pagal kvalifikacijos standartus. Pagrindinis dėmesys skiriamas individams ir įmonėms.

Penktas tikslas:
Garantuoti, kad kiekvienam būtų lengvai prieinama kokybiška informacija ir patarimas apie mokymosi galimybes visoje Europoje visą gyvenimą
Tarptautinis
Leonardo da Vinci projektas: EURO PROFILIAI (EURO PRO-FILES)(kompiuterinių informacinių orientavimo programų kūrimas)
Tikslinė grupė: jaunimas

Projektą finansuoja Leonardo da Vinci programa. Jo tikslas – sukurti ir pagaminti daugialypę (multimedia) kompiuterinę informacinę programą, kuri plėtotų jaunimo profesinio orientavimo sistemas. Daugialypė informacinių priemonių prigimtis leidžia palyginti profesinius profilius, skatina plėtoti jaunimo profesinį ugdymą ir orientavimo sistemas.

Projektas sudaro sąlygas mainams profesinio ugdymo srityje visos Europos lygiu, kadangi kompaktiniame diskelyje pateikiami duomenys apie įgūdžius, reikalingus pasirinktam darbui, ir jiems įgyti reikalingą mokslą. Ši priemonė galiausiai skatina jaunimo mobilumą, vienija kultūrinius, profesinius ir mokymo aspektus.

Įtaka valstybinėms orientavimo sistemoms buvo labai teigiama. Projektas leidžia teikti konsultacijas karjeros klausimais ir taip duoti jaunimui reikalingų žinių apie profesinius profilius tarptautiniu lygiu. Patarimas gali būti paruoštas specialiai konkrečiam besimokančiajam ir padėti jam padaryti

kompetentingą sprendimą dėl tarptautinio mobilumo.

Kanada
SkillNet.ca
Įgyvendintas 1993 m.

SkillNet.ca yra Kanadoje greičiausiai augantis darbo ir karjeros informacijos tinklas. Vienoje vietoje sukaupta visa informacija apie darbo vietas ir karjeros reikalus. SkillNet.ca yra integruotų įdarbinimo paslaugų partneris. Tas paslaugas teikia Kanados pramonės tarnyba (Industry Canada), padedant Kanados žmogiškųjų išteklių ugdymo tarnybai (Human Resources Development Canada) ir Xwave Solutions. Čia įeina kolegijos ir universitetai, sveikatos apsaugos, meno ir kultūros, švietimo, aviacijos bei visuomeninio darbo sektoriai. Mezgama dar daugiau partnerystės ryšių. CANARIE Inc. yra progresyvi Kanados interneto plėtros organizacija, įkurta 1993 m. Ji bendradarbiauja su vyriausybe, pramonės įmonėmis, tyrimų ir švietimo bendruomenėmis, kad sukurtų pažangią interneto infrastruktūrą, kurią būtų patogų pritaikyti ir ja naudotis.

Šeštas tikslas:

Sudaryti mokymosi visą gyvenimą sąlygas kuo arčiau besimokančiųjų, jų bendruomenėse, kur įmanoma, įrengiant kompiuterines technologijas

Tarptautinis

ADAPT projektas: Pietryčių Škotijos švietimo ir mokymo tinklas (SES-NET – South East Scotland Network for Education and training)

Įgyvendinamas 1998 m. rugsėjo mėn. – 2001 m. birželio mėn., ADAPT programa

Tikslinės grupės: mažos ir vidutinės įmonės, apimančios paskirstymo ir mažmeninės prekybos, informacijos priemonių, turizmo ir automobilių pramonės sektorius.

Pramonės universitetas buvo įkurtas tam, kad padėtų Jungtinės Karalystės vyriausybei realiai suvokti „besimokančią visuomenę“. Pagrindiniai jo tikslai yra: skatinti įvairių verslo sričių ir individų mokymosi visą gyvenimą poreikį, padėti, kad kiekvienam būtų prieinamos aukštos kokybės naujoviško mokymosi galimybės, ypač panaudojant informacines kompiuterines technologijas.

Projektas vienija visuomeninius ir privačius švietimo bei mokslo tiekėjus, kad jie sukurtų mokytojų vadovaujamo mokymosi centrų tinklą. Mokymosi centrai yra svarbiausias projekto objektas. Daugelis jų įkurti netradicinėse vietose, įskaitant ir kompanijas. Vadinasi, mokymasis visą gyvenimą tampa prieinamas vietos centruose, kur jis pritaikomas specifiniams individų interesams. Įkurtas centras, kuriame iš karto galima gauti patarimą, informaciją apie mokymosi galimybes bei tiekėjus ir užsiregistruoti į kursus. Šios paslaugos tapo visiems lengvai prieinamos.

Pateikiami lankstūs metodai, panaudojant informacines kompiuterines technologijas, ir mokymosi „porcijos“ arba atskiri moduliai. Vadinasi, mokymasis prieinamas tiems, kuriems jo reikia daugiau specifiniams tikslams, taip pat dirbantiems besimokantiejiems, kurie turi suderinti mokymąsi su šeimos ir darbo įsipareigojimais.

Australija
Mokymosi centrai

Įgyvendinamas nuo 1989 m. ir tęsiamas toliau

Tikslas: Skatinti vietinį dalyvavimą ir vietinį rėmimą

Regioninės Australijos tyrimo ir mokymosi centras (The Centre for Research and Learning in Regional Australia – CRLRA) Tasmanijos universitete tyrinėjo ryšį tarp mokymosi kokybės bendruomenėje, tos bendruomenės socialinio kapitalo ir ilgalaikių ekonominių rezultatų Australijos regionuose. Australija turi patirties siesti praktines bendruomenes (grupes, vienijamas bendro tikslo, į kurį įeina ir mokymasis visą gyvenimą bei keitimasis idėjomis ir patirtimi), pvz., fermų savininkus ir valdytojus. Gerosios patirties, kaip burti mokymosi bendruomenes, galima pasisemti iš vakarų Australijos universitetų arba Queensland atviro mokymosi tinklo (Queensland Open Learning Network – QOLN).

QOLN įkurtas 1989 m. Queensland vyriausybės iniciatyva, kad mokymosi galimybės taptų kuo prieinamesnės bendruomenėms, kurios buvo izoliuotos dėl vietos ar kitų veiksnių. QOLN sukūrė beveik keturiasdešimties atvirų mokymosi centrų tinklą, kuris bendruomenėse atlieka daugybę vaidmenų ir funkcijų.

Tie centrai tampa bendruomenės mokymosi židiniiais. Jų koordinuotojai samdomi iš vietos bendruomenės. Reikalaujama, kad jie skatintų vietos žmones dalyvauti centrų veikloje, kad ieškotų vietinės paramos. Bendras tikslas – kuo veiksmingesnė centro įtaka bendruomenei.

II priedas

Mokymosi visą gyvenimą rodikliai ir gairės

1. Prielaidos

Jau keleri metai mokymasis visą gyvenimą yra politinių diskusijų tema. Dešimto dešimtmečio pabaigoje jis įgavo prioritetą, formuojant politiką. Buvo plačiai pripažinta jo reikšmė socialiniam ir ekonominiam vystymuisi, visuomeniniams ryšiams ir aktyviam pilietiškumui. Pirmą kartą dabartinis dėmesys Bendrijos švietimui ir mokymui atsispindėjo Maastrichto, vėliau – Amsterdamo sutartyse¹. Jose iškeltas ir mokymosi visą gyvenimą statistikos poreikis.

Europos švietimo ir mokymo rodiklių tyrimai pasidėjo prieš kelis dešimtmečius ir įsibėgėjo dešimtam dešimtmetyje. 2000 m. vasario mėn. Europos Komisija subūrė specialios paskirties grupę mokymuisi visą gyvenimą įvertinti. Ši grupė siekia parengti rekomendacijas, kurias priimtų Europos statistikos sistema (ESSⁱⁱ), atsižvelgdama į Memorandumo statistinius duomenis. Toliau tyrinėjant mokymosi visą gyvenimą rodiklius, bus remiamasi rodikliais, nurodytais tokiuose oficialiuose politiniuose dokumentuose, kaip Lisabonos išvadosⁱⁱⁱ, Bendra užimtumo ataskaita^{iv}, eMokymosi iniciatyva^v ir ataskaita apie mokslą mokyklose^{vi}.

Į šią specialią grupę įeina UNESCO ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) atstovai, kurie turėtų užtikrinti didžiausią įmanomą tarptautinių organizacijų dalyvavimą, rengiant švietimo statistiką.

Kituose skyriuose bus stengiamasi trumpai apžvelgti esamą statistinę informaciją ir su mokymosi visą gyvenimą susijusias priemones, žvelgiant į šiandieninį Memorandumą ir šiek tiek į ateitį.

2. Dabartinė situacija

Egzistuojanti švietimo ir mokymosi statistika pagrįsta sisteminiu požiūriu, kadangi juo rėmėsi politika ir kiek mažiau individai bei kompanijos. Didžiausias dėmesys kreipiamas į formalųjį švietimą ir mokymo sistemas (UOE^{vii} ir VET^{viii} duomenys), į mokslo įgijimą ir darbo rinkos rezultatus (LFS^{ix}, ECHP^x ir t.t.). Renkami duomenys ir apie suaugusiųjų dalyvavimą švietimui bei mokymosi procese (LFS), bet didžiausias dėmesys skiriamas formaliajam švietimui ir su darbu susijusiam mokymui. Prieinama informacija apie su darbu susijusį mokymą, kurį siūlo įmonės (CVTS^{xi}), apie švietimui skirtas išlaidas (HBS^{xii}), bet čia naudojamos švietimo paslaugų ar produktų tipologijos neleidžia pasinaudoti šią informaciją. Buvo bandoma tiesiogiai įvertinti įgūdžius, pasinaudojant įvairiomis tarptautinėmis apžvalgomis, pvz., IALS^{xiii} – apie suaugusiųjų švietimo raštingumą ir mokėjimą skaičiuoti, TIMSS^{xiv}, pagrįsta mokymo programomis ir mokyklų praktika, PISA^{xv}, pagrįsta mokyklų praktika, bet ne mokymo programomis.

Šiandieninė situacija labai pasikeitusi. Mokymasis visą gyvenimą laikomas labai svarbiu ne tik švietimo srityje, bet ir užimtumo, ekonominio augimo, socialinio išskyrimo srityse. Tikimasi, kad pasikeis ir šių sričių analizė – atsiskleis paslėpta ir iki šiol nepanaudota informacija, nes nebuvo aiškios politikos. Be to, šios sritys gali būti modifikuotos, kad geriau parodytų įvairius mokymosi visą gyvenimą aspektus.

3. Nauji poreikiai

Šiandien reikia daugiau informacijos apie individualių piliečių mokymąsi formaliais ir neformaliais sąlygomis, taip pat tokią informaciją kaip savišvieta. Įgūdžiai gali būti įgyti įvairiais būdais, svarbu kontroliuoti įgūdžių tobulėjimą ir nykimą. Mes privalome mokėti įvertinti socialinius mokymosi rezultatus (pvz., su pilietybe, aplinkos ir vartotojų apsauga susijusius rezultatus), taip pat platesne prasme asmeninius ir su užimtumu susijusius rezultatus (pvz., pagrindiniai įgūdžiai, ekonominė gerovė, fizinė ir protinė sveikata, gerovė ir pasitenkinimas).

Mokymuisi visą gyvenimą esminės yra tokios sąvokos, kaip motyvacija, lūkesčiai ir pasitenkinimas. Šios diskusijos pagrindinė tema – asmeninė laiko ir pinigų investicija. Taip pat reikia išsiaiškinti įvairius mokymosi rinkos veikėjus ir jų dalyvavimą mokymosi procese (komercinės įmonės, nevyriausybinės organizacijos, profesinės organizacijos, vietos valdžia, valstybė ir, žinoma, individai).

Formuojantis švietimo ir mokymo rinkai, reikia rinkti informaciją apie mokymo tiekėjus, jo kainą ir prieinamumą. Mokymosi sistemos, per keletą dešimtmečių likę iš esmės tokios pačios, dabar smarkiai keičiasi. Veiksmingas politikos kūrimas reikalauja, kad pokyčiai būtų numatomi ir kontroliuojami.

Švietimo ir mokymosi statistika neformaliojo ir informacijos mokymosi srityse iš dalies sutampa su laiko,

kultūros (čia DG EAC ir Eurostat, bendradarbiaudami su UNESCO, padarė didelę pažangą), turizmo, audiovizualinių priemonių, informacinės visuomenės, nematerialiųjų investicijų į struktūrinį verslą statistika. Šie veiksniai atskleidžia galimybes papildyti tiesioginius mokymosi visą gyvenimą šaltinius. Norint geriausiai jais pasinaudoti, reikalingas suderintas specialus požiūris.

Galimi tokie pagrindinių Mokymosi visą gyvenimą memorandumo temų komentarai:

3.1. Nauji įgūdžiai visiems

Švietimo ir mokymo sistemų tikslas – suteikti žmonėms pagrindinius įgūdžius, reikalingus žinių ekonomikos sąlygomis. Įgūdžius reikia nuolat atnaujinti. Daugeliui žmonių teks juos įgyti už švietimo sistemos ribų. Todėl reikia dėti visas pastangas, kad jie būtų įgyjami priimtiniu ir palyginamu būdu, remiantis esamais tiesioginiais vertinimo metodais. Kur įmanoma, informacija apie pagrindinių įgūdžių lygius (pvz., užsienio kalbų ir informacinių komunikacinių technologijų) gali būti renkama per namų ūkio tyrimus.

Reikia toliau tirti, kiek veiksmingai formaliojo švietimo sistemos sudaro sąlygas pagrindiniams įgūdžiams įgyti ir mokymosi kultūrai formuoti, šiuos tyrimus siejant su mokymosi visą gyvenimą. Pagal tradicinę sistemą mokytojai dirba mokymo įstaigose ir moko studentus, naudodamiesi tam tikromis programomis. Šie per tam tikrą laiką įgyja tam tikrą kvalifikaciją ir gauna diplomą. Tokią sistemą reikia pritaikyti modulinėms programoms, nenuoseklioms studijoms ir kvalifikacijų trajektorijoms, atviram ir distanciniam mokymui, savarankiškomis mokymosi programoms. Ankstyvą mokymą vaikystėje reikia skirti nuo vaiko priežiūros. Būtina specialiai tikrinti to mokymo apimtį ir turinį. Informacija apie struktūras, organizavimą ir mokymo programą yra pirmą kartą, norint įdėti į kontekstą bet kokius statistinius duomenis apie formalią sistemą ir kurti tinkamą politiką.

Informacija apie neformalųjį mokymą jau renkama iš individų ir kompanijų, organizuojančių mokymą savo darbuotojams. Vis dėlto reikia tobulinti specifinę neformaliojo ir formaliojo mokymosi klasifikaciją, kad ja būtų galima naudotis namų ūkio, laiko panaudojimo apžvalgose ir t.t.

Taip pat, rengiant namų ūkio apžvalgas, galima rinkti informaciją apie individualią motyvaciją ir požiūrius. Kitų veikėjų – įmonių, nevyriausybinų organizacijų – dalyvavimas ir požiūriai turi būti įvertinti specialiose apžvalgose.

3.2. Daugiau investicijų į žmogiškuosius resursus

Norint gauti daugiau informacijos apie laiko ir pinigų investicijas, mokymosi visą gyvenimą srityje reikia atlikti šiuos darbus:

- surinkti informaciją apie individų laiko investicijas (pvz., per laiko panaudojimo apžvalgą), šią informaciją sujungti su informacija apie darbo organizavimą, vaikų priežiūros paslaugas ir t.t.; tada galima įvertinti mokymosi kliūtis laiko prasme;
- per Namų biudžeto apžvalgas surinkti informaciją apie namų ūkio, švietimo paslaugų ir produktų kainas;
- pakeisti visuomenės nuomonę apie švietimo išlaidas (jas reikia laikyti kapitalo investicijomis, o ne einamosiomis išlaidomis); diegti specialiąsias mokymosi sąskaitas, kurios apimtų daugiau nei formaliojo švietimo išlaidas; į ataskaitas įtraukti mokymosi visą gyvenimą išlaidas (pvz., komunikacinių tinklų, mokymosi centrų);
- įmonės turi investuoti į mokymą (Struktūrinė verslo apžvalga, Darbo kainų apžvalga); investicijas į žmogiškuosius resursus reikia laikyti nematerialiosiomis investicijomis ir vertinti vienodai – kaip kapitalo investicijas;
- geriau atskleisti švietimą kaip ekonominę veiklą verslo ir informacijos visuomenės statistikoje, kad būtų įvertinta švietimo paslaugų ir produktų pasiūla bei jų rinkos vertė (turinys, orientavimo paslaugos, švietimo materialioji gamyba ir t.t.).

3.3. Mokymo ir mokymosi naujovės

Susitarus dėl kai kurių apibrėžimų, galima pradėti rinkti informaciją apie tai, kiek žmonių dirba švietimo ir mokymosi srityje (formaliojo, neformaliojo ir informaliąjo) savanoriškai arba yra įdarbinti. Informaciją apie reikiamą šių darbuotojų kvalifikacijos ir įgūdžių lygį galima panaudoti analizei, visada numatant ilgalaikį tikslą – matuoti reikalingų įgūdžių lygį.

3.4. Mokymosi matomumas ir pripažinimas

Tokių ES iniciatyvų, kaip ECTS, CEDEFOP forumas dėl kvalifikacijų skaidrumo arba automatizuotas

vertinimo testas, rezultatai gali ilgesnį laiką prisidėti prie kvalifikacijų (formaliųjų ir neformaliųjų) tipologijos kūrimo. Pagal jas galima vertinti ir visas visuomenėje prieinamas ir pripažintas žinias. Daugiau galimybių duomenims rinkti gali suteikti tokios iniciatyvos kaip Europass, kurios tikslas – užtikrinti mokymo pripažinimą šalyse narėse. Esminės informacijos šaltinis gali būti ir Europos kompiuterių vairuotojo pažymėjimas (European Computer Driver's Licence – ECDL).

3.5. Orientavimo ir konsultavimo peržiūrėjimas

Informaciją apie orientavimo ir konsultavimo organizavimą įvairiais geografiniais lygiais gali papildyti informacija apie tai, ar žmonės žino teikiamas galimybes ir ar juos tenkina gaunamos paslaugos. Orientavimo ir konsultavimo paslaugų tipologija gali būti kuriama, atsižvelgiant į švietimo ir mokymosi paslaugų ir veiklos klasifikaciją. Siekiant efektyvumo, šiuos duomenis reikia rinkti ir iš individų, ir iš orientavimo centrų.

3.6. Mokymąsi – arčiau namų

Informacija apie švietimą ir mokymąsi geografijos prasme turi būti kuo arčiau vietos. Šiuo metu kai kurie šaltiniai, pvz., LFS ir CVTS, pateikia duomenis regiono lygiu. Svarbiausias trūkumas – išlaidos praplečiant pavyzdžius, kad būtų užtikrintas atstovavimas. Šalyse, kuriose regioninis komponentas labai stiprus, pvz., Italijoje, reikia papildomų statistinių duomenų, kad būtų patenkintas šis reikalavimas. Netolimoje ateityje švietimo statistika regiono lygiu bus renkama specialiai.

4. KELIAS PIRMYN

Sistemomis pagrįstą informaciją turi papildyti į besimokantįjį nukreipti duomenys. Taip bus atsižvelgta į formaliojo, neformaliojo ir informaliuojo mokymosi poreikius. Reikia parengti suaugusiųjų mokymosi apžvalgą. Taip bus apimta dauguma čia iškeltų temų. Nagrinėjant jas dar yra spragų, išskyrus ankstyvą mokymą vaikystėje ir kai kuriuos investavimo į švietimą aspektus. Į suaugusiųjų mokymosi apžvalgą įeina žinios apie:

švietimo ir mokymo proceso dalyvius ir laiką, švietimo ir mokymo prigimtį, finansavimo šaltinius (visuomenė, darbdavys, pats besimokantysis), suvoktą naudą (susijusią su darbu, visuomeninę, asmeninę), suvoktą reikalavimą (poreikiai ir interesai), suvoktus motyvus (susijusius su darbu, visuomeninius, asmeninius), dalyvavimo procese kliūtis, mokymosi pasiūlos skaidrumą (informaciją ir patarimą), paties įsivertintą skaitmeninį raštingumą, užsienio kalbų įgūdžius.

Reikalingi dar ir tokie faktai apie individus: amžius, lytis, mokslo pasiekimai, mokslo sritis, darbo/ užimtumo padėtis, dabartinis/ paskutinis darbas, tautybė, pilietybė, gyvenamoji vieta, pajamos.

Norint įgyvendinti šį požiūrį, reikia parengti keletą metodologinių priemonių: specifinę mokymosi veiklos klasifikaciją, atsižvelgiant į visas egzistuojančias švietimo ir mokymo klasifikacijas^{xvi}, ekonominės veiklos klasifikacijas, apimančias švietimo prekes ir paslaugas^{xvii}, švietimo klasifikacijas laiko naudojimo apžvalgose, taip pat mokymo klasifikaciją pagal Leonardo I projektą^{xviii}; mokymosi kliūčių tipologiją ir laukiamų rezultatų (susijusių su darbu, visuomeninių ir asmeninių) tipologiją.

Idealus tokios apžvalgos planas, nors labai sudėtingas įgyvendinti, būtų tarpusavyje susijusių modulių grandinė, kuri gali būti vystoma palengva specialiai, arba standartiniai moduliai atitinkamose apžvalgose. Pirmą grandinės dalis – LFS 2003 specialus mokymosi visą gyvenimą modulis. Jis padės sukurti reikiamus metodus ir terminus ir patikrinti kai kurias sąvokas. Reikia atsižvelgti ir į kultūrinius statistinius modulius (rengiamus Eurostat kartu su DG EAC, UNESCO ir šalėmis narėmis) – audiovizualinius švietimo įrankius, poilsį/ turizmą ir t.t. Naudingas ir tinkamas šaltinis galėtų būti Eurobarometras, ypač kalbant apie suvoktą švietimo ir mokymo veiksmingumą.

Pagal šį požiūrį turėtų būti sudarytos mokymosi sąlygos įvairioms gyventojų grupėms (švietimo prasme ir socialiai nuskriaustiems, jaunimui ir t.t.). Jei reikia daugiau informacijos apie specifines kategorijas ar atvejus, kaip pagrindas platesniems palyginimams turėtų būti panaudota bendroji mokymosi visą gyvenimą metodologija.

Be to, administracinės struktūros, kurios privalo įgyvendinti ES mokymosi visą gyvenimą strategiją, turi turėti savo statistinę koncepciją, kad būtų galima rinkti informaciją iš šaltinio.

5. IŠVADOS

Nors apie mokymąsi visą gyvenimą statistinės informacijos šiek tiek yra, likę dar daug spragų, kurios išryškėja, nuosekliai kuriant konkrečias politikas. Mokymosi visą gyvenimą sąvoka labai plati. Norint ją iširti, reikia aiškiai identifikuoti temas, kurias pirmiausia reikės iširti. Turėtume pripažinti, kad tam tikri mokymosi visą gyvenimą aspektai yra neišmatuojami. Statistinę informaciją reikia papildyti žiniomis apie aplinką, kad mes giliau suvoktume mokymosi procesą ir geriausią politiką. Labai svarbu sutarti dėl mokymosi visą gyvenimą prioritetų ir aptarti jų skaičiavimus pagal statistinius poreikius. Matuojant mokymąsi visą gyvenimą, svarbų vaidmenį vaidina specialios paskirties grupė. Prasiidėjus šiam procesui, gali būti numatytos gairės, kad būtų įvertinta pažanga, kaip siekiama aiškiai užsibrėžto tikslo.

Reikėtų suvienyti įvairių interesų grupių, dalyvaujančių mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimo procese, interesus ir poreikius taip, kad būtų galima apibūdinti ir kontroliuoti tai, kas neišvengiamai yra sudėtinga tikrovė.

¹Europos Tarybos Feiroje išvados, 33 paragrafas

²Europos užimtumo strategija inicijuota Europos Tarybos viršūnių 1997 m. lapkričio mėn. Liuksemburge. Šios strategijos dėka sukurta visoms šalims narėms bendra kontrolės ir ataskaitos procedūra, pagrįsta kasmet atnaujinamomis Užimtumo rekomendacijomis. Užimtumo strategiją lemia keturi veiksniai: darbingumas, verslininkystė, pritaikomumas ir lygios galimybės.

³Lisabonos Europos Tarybos išvados, 37 paragrafas. Šis naujas atviras koordinavimo metodas apima Europos rekomendacijas ir numatomą laiką, kada bus siekiama tam tikrų tikslų, taip pat veiksmus ir gaires, kad būtų galima palyginti gerąją patirtį. Europos rekomendacijos paverčiamos specifiniais tikslais ir priemonėmis, atitinkančiomis valstybių ir regionų skirtumus. Kuriami abipusiai mokymosi procesai, pagrįsti reguliaria kontrole, vertinimu ir pažangos tikrinimu. Kaip nurodyta 38 paragrafe, „Pilnai decentralizuotas požiūris taikomas kartu su papildymo (subsidiarity) principu, į kurį įvairiomis partnerystės formomis įtraukiama Sąjunga, šalys narės regiono ir vietos lygiu, taip pat visuomeniniai partneriai ir pilietinė visuomenė“.

⁴Europos Tarybos pirmininkavimo išvados, Lisabona, 2000 m. kovo 23-24 d., 5, 24 ir 25 paragrafai, 2 ir 8 psl; Europos Tarybos pirmininkavimo išvados, Santa Maria da Feira, 2000 m. birželio 19-20 d., 33 paragrafas, 6 psl.

⁵Augimas, konkurencingumas ir užimtumas, Europos Komisijos baltoji knyga, 1993

⁶Europos mokymosi visą gyvenimą metų (1996) įgyvendinimas, rezultatai ir visapusiškas įvertinimas, Europos Bendrijų Komisijos ataskaita, COM (1999), 447, 1999 m. rugsėjo 15 d.

⁷Mokymas ir mokymasis – besimokančios visuomenės link, Europos Komisijos baltoji knyga, 1995. 1997 m. Amsterdamo Europos Bendrijos sutarties preambuleje rašoma: „skatinti aukščiausio lygio žinias, sukuriant plačiai prieinamą ir nuolat atnaujinamą mokslo sistemą“.

⁸Žinių Europos link, Europos Bendrijų Komisijos pranešimas, 1997 m. lapkričio 12 d. (COM (97) 563); Tarybos sprendimas įkurti LEONARDO II (1999, 382, EC, 1999 m. balandžio 26 d., Europos Parlamento bei Tarybos sprendimas įsteigti SOCRATES II (253/2000/EC, 2000 m. sausio 24 d.) ir YOUTH (1031/2000/EC, 2000 m. balandžio 13 d.)

⁹Šalių narių užimtumo politikos rekomendacijos, 2001, Komisijos pranešimas, COM (2000)548, 2000 m. rugsėjo 6 d.; bendra užimtumo ataskaita, COM (2000) 551, 2000 m. rugsėjo 6 d.

¹⁰Europos Komisijos ataskaita apie Europos mokymosi visą gyvenimą metų (1996) įgyvendinimą, rezultatus ir visapusišką įvertinimą, Europos Parlamentas, Kultūros, jaunimo, švietimo, žiniasklaidos ir sporto komitetas, 2000 m. liepos 14 d. (A5-0200/2000), 20 psl.

¹¹Kelno chartija – mokymosi visą gyvenimą tikslai ir siekimai, G8 aukščiausio lygio susitikimas, Kelnas, 1999 m. birželis; Švietimas besikeičiančioje visuomenėje, G8 švietimo ministrų susitikimo santrauka, Tokijas, 2000 m. balandžio 1-2 d.; G8 aukščiausio lygio susitikimo išvados, Okinava, 2000 m. liepos 21-23 d. Be to, 2000 m. balandžio mėn. Dakare vykusiame Pasaulio švietimo forume 182 šalys įsipareigojo siekti šešių tikslų, kad patenkintų pagrindinius visų mokymosi poreikius. Į tuos tikslus įeina suaugusiųjų raštingumo lygio kėlimas, pagrindinio ir tęstinio mokslo prieinamumas.

¹²Švietimas – aktyviam pilietiškumui Europos Sąjungoje, OPOCE, Liuksemburgas, 1998

¹³Pvz., žr. Mokymasis visą gyvenimą ir visaapimantis mokymasis, Nacionalinė švietimo agentūra, Stokholmas, 2000 m. sausis

¹⁴EURYDICE Europos skyrius, Mokymasis visą gyvenimą Europos Sąjungos šalių narių švietimo sistemose, Briuselis, 2000; CEDEFOP, Mokymosi amžius, Tesaloniki, 2000, ataskaita Europos Komisijai, švietimo ir kultūros generaliniam direktoriui, 2000 m. rugpjūtis

¹⁵Kearns P. ir kt. VET (?) mokymosi amžiuje: mokymasis visą gyvenimą visiems, 1 tomas, Nacionalinis profesinio mokymo tyrimų centras (NCVER), Australija, 1999 m., 25 psl.

¹⁶Tai Europos lygio procesas; Europos valdymo baltąją knygą Komisija išleis 2001 m.

¹⁷Europos švietimo dimensija: jos prigimtis, turinys ir perspektyvos. Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto darbo, socialinių reikalų ir pilietybės skyriaus ataskaita, 2000 m. birželio 13 d. Taip pat žr. Regionų komiteto nuomonę apie pilietybę (http://www.cor.eu.int/coratrwork/avis_32plen/226-99/226-1999_EN.doc)

¹⁸Atsakymas į iššūkius Europos universitetams – permąstymas įgyvendinimas, organizuojant institucinį ir disciplininį bendradarbiavimą, F2000 Europos aukštojo mokslo forumas, EUCEN (European Universities Continuing Education Network), Liege, 2000 m. liepa

¹⁹Pvz., žr. Study circles in Targeted Intelligence Networks, JRC/IPTS, Sevilla, 2000

²⁰Mokymasis visą gyvenimą – jaunimo perspektyva, Europos jaunimo forumas/ Laisvasis Briuselio universitetas, Briuselis, 1997 m. gruodis

²¹Šis forumas buvo įsteigtas bendra Europos Komisijos ir CEDEFOP iniciatyva

²²Pvz., Europos orientavimo tinklas (Euroguidance network), apimantis nacionalinius profesinio orientavimo centrus (National Resources Centres for Vocational Guidance), EURES sistema ir internetu pagrįsta Europos mokymosi erdvė yra jau sukurtos arba kuriamos.

²³Užimtumo rekomendacija 7 2001 metams siekia išplėsti darbo rinkų funkcionavimą, tobulinant bendras Europos duomenų bazes apie darbo vietas ir mokymosi galimybes.

²⁴Informacinės visuomenės mokymo ir mokymosi rodikliai yra pasiūlyti 2000 m. sausio mėn. Švietimo ataskaitoje (Educational Multimedia Report) (http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2000/com2000_0023enO.pdf); 16 kokybės rodiklių pasiūlyta Europos ataskaitoje apie mokyklinio mokymo kokybę (European Report on the Quality of School Education), 2000 m. gegužė; Eurostat Task Force parengė pirmą savo ataskaitą 2000 m. gruodžio mėn. eMokymosi iniciatyvinė grupė numato sukurti specialius rodiklius, susijusius su Lisabonoje numatytais tikslais skaitmeninės infrastruktūros ir raštingumo srityse. Šio memorandumo 2 priede aptariama, kaip plėtoti ir tobulinti Europos lyginamąją mokymosi visą gyvenimą statistiką ir rodiklius.

²⁵Leideno seminaras apie gaires ir atvirą koordinavimą, 2000 m. rugsėjo 27-28 d.

²⁶Struktūriniai rodikliai, Komisijos pranešimas, COM (2000)594, 2000 m. rugsėjo 27 d.

²⁷eMokymasis – rytdienos švietimo sistemos kūrimas, Europos Bendrijų Komisijos pranešimas, COM (2000) 318, 2000 m. gegužės 24 d. Pagrindiniai eEuropos dokumentai – http://europa.eu.int/comm/information_society/eeurope/documentation/index_en.htm

²⁸Europos Tarybos Lisabonos išvados, 26 paragrafas

ižr. straipsnį

ⁱⁱESS yra tinklas, kurį sudaro įvairių lygių – regiono, valstybės ar Bendrijos – vyriausybės organai, rengiantys ir skleidžiantys statistinę informaciją, reikalingą ekonominiams ir socialiniams Bendrijos gyvenimui. Į ESS švietimo skyrių įeina ne tik 15 ES narių, bet ir Europos laisvosios prekybos asociacijos (EFTA) šalys, dar neprisijungusios Centrinės, Rytų ir Pietryčių Europos valstybės. ESS pagrindas – Eurostat, Europos Bendrijų statistinė tarnyba.

ⁱⁱⁱYpatingo Europos Tarybos susitikimo 2000 m. kovo 23-24 d. Lisabonoje išvados (36 paragrafas) – raginimas, kad metinėse ataskaitose būtų pateikti struktūriniai veiksniai.

^{iv}Komisija kasmet parengia ataskaitą apie užimtumo rekomendacijų pažangą, remdamasi nacionalinėmis ataskaitomis. 2000 m. ataskaita ir 2001 m. gairės aiškiai rodo, kad reikia tyrinėti veiksnius, ypač mokymosi visą gyvenimą.

^vCOM (2000) 318: „eMokymasis: planuojant rytdienos švietimą“

^{vi}Nauja Europos ataskaita apie kokybinius švietimo rodiklius, užsakyta 26 Europos valstybių ministrų 1998 m. Prahoje. Pateikiama 16 rodiklių, susijusių su 26 Europos šalių švietimo sistemų kokybe. Ataskaita – tarsi įžanga į diskusiją, kuri padėtų įvertinti mokyklos standartus nacionaliniu lygiu visoje Europoje. Ją galima rasti: <http://europa.eu.int/comm/education/indic/rapinen.pdf>

^{vii}Kasmetiniai bendri statistiniai duomenys apie studentus, mokytojus, diplomantus, sąnaudas. Pagrindinis dėmesys skiriamas reguliariai švietimo sistemai. Tuos duomenis renka UNESCO, OECD ir Eurostat.

^{viii}Kasmetiniai Eurostat statistiniai duomenys ir kontekstinė (contextual) informacija apie pagrindinį profesinį mokymą ir ugdymą; taip pat įeina žinios apie verslo mokymą, finansinius dalykus ir darbu pagrįstas (work-based) programas.

^{ix}Bendrijos darbo jėgos apžvalga – tai ketvirtinis dokumentas apie darbo jėgos situaciją Europoje; tai vienas svarbiausių įrankių įvertinti, kaip švietimo ir mokymo procese dalyvauja suaugusieji (15-mečiai ir vyresni). Klausimai apie dalyvavimą švietimo procese buvo neseniai atnaujinti.

^xEuropos Bendrijos namų ūkio apžvalga – tai kasmetinė apžvalga, kuriai surenkami duomenys iš tos pačios žmonių grupės, todėl galima išilginė jų savybių analizė. Tačiau svarbiausia problema – kad pavyzdys labai mažas, tad didelė informacijos apie švietimą, pažiūras ir socialinę padėtį dalis negali būti detalai sujungta.

^{xi}Tęstinė profesinio mokymo apžvalga yra specialiai Eurostat apžvalga, atlikta du kartus (1994 ir 2000). Renkama informacija iš įmonių apie jų teikiamą mokymą dirbantiesiems.

^{xii}Namų ūkio biudžeto apžvalga – tai kasmetinė Eurostat apžvalga; nepilnai detali švietimui skirtų išlaidų analizė neleidžia detalai išanalizuoti rezultatus.

^{xiii}Tarptautinė suaugusiųjų raštingumo apžvalga, atlikta 1994 ir 1998 bent kartą daugelyje šalių. Duomenis atspausdino Statistics Canada ir OECD.

^{xiv}Trečioji tarptautinė matematikos ir gamtos mokslų apžvalga – tai mokyklų praktika pagrįsta tarptautinės švietimo vertinimo asociacijos apžvalga (IEA). Ją rengiamasi kartoti.

^{xv}Tarptautinio studentų vertinimo programa, prasidėjusi 2000 m. Ji remiasi OECD ir bus kartojama 2003 ir 2006 m. 2000 m. šioje programoje dalyvauja visos ES narės.

^{xvi}Klasifikacija pagrįsta ISCED97 ir parengta drauge Eurostat, OECD ir UNESCO.

^{xvii}NACE/CPA

^{xviii}Mokymo tiekimo klasifikacija baigta 1999 m., įgyvendinant Leonardo da Vinci programą. Ją galima rasti <http://europa.eu.int/comm/education/leonardo/leonardoold/stat/trainingstatis/areas/area6.html>.